

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 27 मार्च 2026

1930-

नायगाव (

मुंबई) येथे

स्वतंत्र मजूर

पक्षाची वार्षिक सर्वसाधारण सभा डॉ.

बाबासाहेबांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

दैनिक

किंमत : ₹५/-

Daily

Rate: Rs. 5/-

कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत

संपर्क
अॅड . सुशीला
मो नं 8766507294

शुक्रवार, २७ मार्च २०२६

Friday, 27 March 2026

▶▶ वर्ष : ६ | ▶ अंक : ८७

▶▶ Year : ६ | ▶ Issue : 87

परिसीमनापूर्वी महिला आरक्षण कायद्यात दुरुस्ती करण्याची घाई का?

नवी दिल्ली : काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे यांनी गुरुवारी संसदीय कामकाज मंत्री किरेन रिजिजू यांना पत्र लिहिले. या पत्रात त्यांनी विचारले आहे की, महिला आरक्षण कायद्यात दुरुस्ती करण्याची सरकारला झटकती घाई का आहे. राज्यसभेतील विरोधी पक्षनेते असलेल्या खर्गे यांनी, एप्रिलमध्ये विधानसभा निवडणुका संपल्यानंतर या विषयावर सर्वपक्षीय बैठक बोलावली पाहिजे, असेही पुनरुच्चार केला. यापूर्वी, केंद्रीय मंत्र्यांनी काँग्रेस अध्यक्षांना पत्र लिहून, नारी वंदन कायदा, 2023 मध्ये दुरुस्ती करण्याच्या कल्पनेवर चर्चा करण्यासाठी काँग्रेससोबत बैठक घेण्याची मागणी केली होती. यालाच उत्तर म्हणून खर्गे यांचे हे पत्र आले आहे.

काँग्रेस अध्यक्ष म्हणाले, 'मला तुमचे पत्र 26 मार्च 2026 रोजी मिळाले. विरोधी पक्षांनी तुम्हाला 24 मार्च 2026 रोजीच पत्र

लिहून, नारी शक्ती वंदन कायदा, 2023 च्या अंमलबजावणीवर चर्चा करण्यासाठी 29 एप्रिल 2026 नंतर सर्वपक्षीय बैठक घेण्याची विनंती केली होती.' ते म्हणाले की, सरकार तीस महिन्यांनंतरच या कायद्यात दुरुस्ती करण्याची इतकी घाई का करत आहे, हे त्यांना समजत नाही. ते म्हणाले, 'सध्या सर्व नेते प्रचारात व्यस्त आहेत, त्यामुळे बैठक निवडणुकांनंतर व्हायला हवी.'

ते म्हणाले की, यामुळे 2029 च्या लोकसभा निवडणुकांपर्यंत कायद्याच्या अंमलबजावणीवर परिणाम होणार नाही. खर्गे असेही म्हणाले की, 21 सप्टेंबर 2023 रोजी राज्यसभेतील चर्चेदरम्यान त्यांनी स्वतः कायद्याची तात्काळ अंमलबजावणी करण्याची मागणी केली होती, परंतु सरकारने त्यांच्या विनंतीकडे लक्ष दिले नाही. त्यांनी 29 एप्रिल 2026 नंतर कधीही सर्वपक्षीय बैठक बोलावण्याचे पुन्हा आवाहन केले.

महिला आरक्षण कायदा लागू करण्याच्या

काँग्रेसने कोणते आरोप केले ?

काँग्रेसने बुधवारी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांच्यावर निशाणा साधत म्हटले की, आता त्यांना पुनर्रचना आणि जनगणना पूर्ण न करताच दुरुस्तीद्वारे महिला आरक्षण कायदा लागू करावा आहे. पक्षाने आरोप केला की, सरकारचा परराष्ट्र धोरणातील अपयश आणि देशातील द्रवीकृत नैसर्गिक वायू (एलपीजी) व ऊर्जा संकटासारख्या समस्यांवरून लक्ष विचलित करण्याचा हा एक प्रयत्न आहे. काँग्रेसचे महासचिव (संपर्क) जयराम रमेश म्हणाले की, सरकार लोकसभा आणि विधानसभा मतदारसंघांचा आकार 50 टक्क्यांनी वाढवण्याची योजना आखत आहे, ज्यासाठी सखोल चर्चेची आवश्यकता आहे. 2023 मध्ये घटनादुरुस्तीद्वारे लोकसभा आणि राज्य विधानमंडळांमध्ये महिलांसाठी 33 टक्के आरक्षणाची तरतूद करण्यात आली होती. तथापि, मतदारसंघांची पुनर्रचना प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतरच याची अंमलबजावणी होईल.

मार्गावर चर्चा करण्यासाठी सर्वपक्षीय बैठक घेण्याची मागणी त्यांनी केली. आपल्या पत्रात विरोधी पक्षांनी म्हटले आहे की, एप्रिलमधील विधानसभा निवडणुका संपल्यानंतर ही बैठक घेण्यात यावी. यापूर्वी, 16 मार्च 2026 रोजीच्या एका पत्रात, त्यांनी नारी वंदन कायदा, 2023 लागू करण्याचा आराखडा ठरवण्यासाठी प्रधानमंत्रींच्या अध्यक्षतेखाली लवकर सर्वपक्षीय बैठक घेण्याची मागणी केली होती. या पत्रावर अनेक विरोधी पक्षांची नेत्यांनी स्वाक्षरी केली होती. तथापि, त्यात

तृणमूल काँग्रेसचा (टीएमसी) समावेश नव्हता. लोकसभा आणि विधानसभा मतदारसंघांची पुनर्रचना प्रक्रिया पूर्ण होण्यापूर्वीच सरकार महिला आरक्षण कायदा लागू करण्यासाठी विधेयक आणू शकते, असे संकेत मिळत असतानाच ही घडामोड समोर आली आहे. विरोधी पक्षांच्या नेत्यांनी म्हटले आहे की, सप्टेंबर 2023 मध्ये मंजूर झालेल्या 'नारी शक्ती वंदन विधेयक'त सरकार आणखी दुरुस्त्या करण्याची योजना आखत आहे. हा कायदा अधिकृतपणे 'संविधान (106 वी दुरुस्ती) कायदा' म्हणून ओळखला जातो.

देशाकडे 60 दिवसांचा तेल साठा उपलब्ध

नवी दिल्ली : केंद्र सरकारने गुरुवारी स्पष्टपणे सांगितले की, देशातील पेट्रोलियम आणि एलपीजीचा पुरवठा पूर्णपणे सुरक्षित आणि नियंत्रणात आहे. सरकारने नागरिकांना आवाहन केले आहे की, अनावश्यक घबराट निर्माण करण्याच्या उद्देशाने सोशल मीडियावर पसरवल्या जाणाऱ्या 'दिशाभूल करण्याच्या आणि चुकीच्या माहितीकडे' लक्ष देऊ नये.

60 दिवसांचा साठा उपलब्ध. पेट्रोलियम मंत्रालयाच्या म्हणण्यानुसार, भारताकडे एकूण 74 दिवसांची साठवण क्षमता आहे, त्यापैकी अंदाजे 60 दिवसांचा साठा सध्या उपलब्ध आहे. यामध्ये कच्चे तेल, पेट्रोलियम उत्पादने आणि भूमिगत सामरिक साठवण (गुप्ता) यांचा समावेश आहे.

मंत्रालयाने सांगितले की, मध्य-पूर्वेतील संकटाच्या 27 व्या दिवशीही देशात कुठेही पेट्रोल, डिझेल किंवा एलपीजीची कमतरता नाही. सरकारने म्हटले आहे की, जागतिक परिस्थिती कशीही असली तरी, प्रत्येक भारतीयासाठी अंदाजे दोन महिन्यांच्या अखंड पुरवठा उपलब्ध आहे. पुढील दोन महिन्यांसाठी कच्च्या तेलाची खरेदीदेखील पूर्वीनिश्चित करण्यात आली आहे. मंत्रालयाने स्पष्ट केले की, काही देशांमध्ये इंधनाच्या किमतीत मोठी वाढ, रेशनिंग, सम-विषम नियम आणि पेट्रोल पंप बंद यांसारख्या उपाययोजनांची गरज नसताना, भारतात अशा कोणत्याही आपत्कालीन उपाययोजनांची आवश्यकता नाही.

आरटीई प्रवेश अर्ज भरण्यास आता 31 मार्चपर्यंत मुदतवाढ

पुणे : शिक्षण हक्क कायद्यानुसार (आरटीई) खासगी शाळांमधील 25 टक्के राखीव प्रवेशाकरिता ऑनलाइन अर्ज भरण्याची मुदत संपत आहे. त्यामुळे पालकांना अर्ज सादर करण्यासाठी बुधवारी (दि. 25) शेवटची संधी होती. यासाठी आता 31 मार्चपर्यंत मुदतवाढ देण्यात येत आहे, अशी माहिती शिक्षण संचालक (प्राथमिक) शरद गोसावी यांनी परिपत्रकाद्वारे दिली आहे. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा हक्क अधिनियम 2009 नुसार शैक्षणिक वर्ष 2026-27 यासाठी आरटीई 25 टक्के ऑनलाइन अर्ज भरण्यासाठी पुन्हा मुदतवाढ देण्यात आल्याने पालकांना मोठा दिलासा मिळाला आहे. यामुळे 25 मार्चऐवजी 31 मार्चपर्यंत प्रक्रिया पार पडणार आहे. याची सर्व संबंधितांनी नोंद घ्यावी, असेही परिपत्रकात म्हटले आहे. आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल व वंचित घटकांतील विद्यार्थ्यांना आरटीईअंतर्गत नामांकित खासगी शाळांमध्ये मोफत शिक्षणाची संधी मिळते. राज्यभरात आतापर्यंत एकूण 2 लाख 67 हजार 134 अर्ज दाखल झाले आहेत. त्यापैकी सर्वाधिक 50 हजार 893 अर्ज पुणे जिल्ह्यातून प्राप्त झाले आहेत. यात पुणे जिल्हा आघाडीवर आहे. अंतिम मुदतीच्या पाश्चात्तीवर तांत्रिक अडचणी टाळण्यासाठी अर्ज वेळेत पूर्ण करावे, असे आवाहन शिक्षण विभाग करत आहे. सदर अर्ज प्रक्रिया पूर्ण केल्यानंतर लॉटरी पद्धतीने विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.

युद्धामुळे कोरोना लॉकडाऊन सारखी परिस्थिती!

वर्क फ्रॉम होम ते 4 दिवसांचा आठवडा

नवी दिल्ली : इराण, अमेरिका आणि इस्त्रायल यांच्यातील युद्धामुळे 'होरमुझची सामुद्रधुनी' बंद झाली असून, याचा थेट फटका आशियाई देशांना बसला आहे. कच्च्या तेलाचा आणि गॅसचा पुरवठा विस्कळीत झाल्याने अनेक देशांनी 2020 मधील 'कोविड' लॉकडाऊनसारखे कडक नियम लागू केले आहेत. आशियातील 70-80 टक्के तेल आयात याच मार्गावरून होत असल्याने परिस्थिती गंभीर बनली आहे. फिलीपीन्स : राष्ट्रीय ऊर्जा आणीबाणी घोषित राष्ट्राध्यक्ष फर्डिनांड मार्कोस ज्युनिअर यांनी देशात 'नॅशनल एनर्जी इमर्जन्सी' लागू केली आहे. इंधन आणि औषधांचा साठा करण्यासाठी विशेष समिती स्थापन करण्यात आली असून, साठेबाजी करणाऱ्यांवर कडक कारवाईचे आदेश दिले आहेत.

दक्षिण कोरिया : कोरियामध्ये सरकारने

थायलंड आणि व्हिएतनाम-विमानसेवा आणि एसीवर निर्बंध
थायलंड : सरकारी कार्यालयात एसीवर तापमान 26-27 डिग्री ठेवण्याचे आणि लिफ्टऐवजी पायऱ्यांचा वापर करण्याचे निर्देश दिले आहेत. व्हिएतनाम-जेट फ्यूलच्या टंचाईमुळे व्हिएतनाम एअरलाईन्स 'ने' 7 देशांतर्गत मार्गांवरील 23 विमान फेऱ्या रद्द केल्या आहेत.

नागरिकांना 'कोविड' काळाप्रमाणे सावध राहण्याचे आवाहन केले आहे. शहर घेण्याचा वेळ कमी करणे, रात्रीच्या वेळी इलेक्ट्रिक गाड्या चार्ज न करणे आणि कमी

सीआरपीएफचे 6000 निरीक्षक पदोन्नतीच्या प्रतीक्षेत

नवी दिल्ली : देशातील सर्वात मोठे केंद्रीय निमलष्करी दल असलेल्या सीआरपीएफमधील विविध पदांवरील पदोन्नतीची प्रतीक्षा अधिकच लांबत चालली आहे. सीआरपीएफमधील 'गट अ' सर्वांतील अधिकाऱ्यांच्या पदोन्नतीचा प्रश्न अजूनही अनिर्णित आहे. सर्वोच्च न्यायालयानंतर, हे प्रकरण आता 'केंद्रीय सशस्त्र पोलीस दल (सामान्य प्रशासन) विधेयक, 2026' म्हणून संसदेत पोहोचले आहे. दरम्यान, 'गट ब' निरीक्षकदेखील पदोन्नतीतील विलंबाबद्दल आवाज उठवत आहेत. पदोन्नतीच्या प्रतीक्षेत असलेल्या 6,000 सीआरपीएफ निरीक्षकांना सहायक

कमांडंट बनण्यासाठी 200 वर्षांहून अधिक काळ लागेल. सध्या हे प्रकरण दिल्ली उच्च न्यायालयात पोहोचले आहे. सीआरपीएफमध्ये असिस्टंट कमांडंट (एसी) पदावर पदोन्नतीसाठी एसआय आणि इन्स्पेक्टर ही प्राथमिक पदे आहेत. दलात अंदाजे 6,000 इन्स्पेक्टर आणि

16,000 एसआय आहेत. प्रश्न असा आहे की, या 22,000 जवानांना पदोन्नती कधी मिळणार? पूर्वी, दलातील एका कंपनीत एक एसी आणि एक इन्स्पेक्टर यांचा समावेश असे. 2019 मध्ये, जेव्हा गट 'ब' सर्वांना आढवा घेण्यात आला, तेव्हा एका कंपनीत तीन निरीक्षकांची भर पडली, तर केवळ एकच एसी (सहाय्यक आरक्षक) कायम राहिला. यामुळे पदोन्नतीमध्ये तिपटीने स्थिरता आली आहे. पूर्वी, निरीक्षक पदावरून एसी होण्यासाठी पाच वर्षे लागत होती. आता, त्यासाठी अधिक वेळ लागत आहे, तब्बल 17 वर्षे. ही प्रतीक्षा दरवर्षी वाढत आहे.

महत्वाच्या बातम्या

महाराष्ट्रात रस्ते प्रकल्पांमध्ये

297 कोटीचा अनावश्यक खर्च

नागपूर : हायब्रिड अ‍ॅन्व्हेडुटी मॉडेल अंतर्गत (हॅम) महाराष्ट्रात राबवण्यात आलेल्या रस्ते प्रकल्पांमध्ये 297.97 कोटी रुपयांचा अनावश्यक खर्च झाल्याची धक्कादायक बाब समोर आली आहे. यासंदर्भात 'कॅंग'च्या (भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक) अहवालात यासंदर्भात ठपका ठेवण्यात आला आहे. सार्वजनिक खासगी भागीदारीचे मॉडेल असलेल्या 'हॅम' अंतर्गत सरकारकडून प्रकल्पांच्या खर्चाचा काही भाग उचलला जातो, तर उर्वरित खर्चाची तरतूद विकासाकडून करण्यात येते व निश्चित वार्षिक हप्त्यांच्या स्वरूपात त्या रकमेची परतफेड करण्यात येते. 'कॅंग' तर्फे 'हॅम' अंतर्गत तयार करण्यात आलेल्या रस्ते प्रकल्पांची अंमलबजावणी, देखरेख आणि गुणवत्ता यांचे मूल्यांकन करण्यात आले.

ओडिशा: आमदार आणि

मंत्र्यांच्या पगारवाढीवरून गदारोळ

भुवनेश्वर : ओडिशाच्या आमदारांच्या आणि मंत्र्यांच्या पगारवाढीवरून निर्माण झालेल्या मोठ्या वादानंतर सरकारने एक मोठा निर्णय घेतला आहे. विधानसभा सचिवालयाने पगार आणि भत्त्यांमध्ये जवळपास तिपट वाढ प्रस्तावित करणारी सर्व दुरुस्ती विधेयके मागे घेतल्याची अधिपूचना जारी केली आहे. हा निर्णय जनता आणि विरोधी पक्षांच्या विधानसभा सचिव सत्यब्रता राजूत यांनी सर्व संसदांच्या माहिती दिली की, संसदीय कामकाज मंत्री डॉ. मुकेश महालिंग यांनी हे वादग्रस्त विधेयके मागे घेण्याचा मानस व्यक्त केला आहे. यामध्ये आमदार, मंत्री, सभापती आणि उपाध्यक्ष यांच्या वेतन, भत्ते आणि निवृत्तीवेतनाशी संबंधित चार महत्वाच्या विधेयकांचा समावेश होता. ही सर्व विधेयके डिसेंबर 2025 मध्ये मंजूर झाली होती आणि 5 जून 2024 पासून लागू होणार होती.

भारतीय रेल्वेने परतावा

नियमांमध्ये व चार्टिंग प्रणालीमध्ये

केले महत्वाचे बदल

नवी दिल्ली : भारतीय रेल्वेने आपल्या परतावा नियमांमध्ये आणि चार्टिंग प्रणालीमध्ये महत्त्वपूर्ण बदल केले असून, त्यामुळे प्रवाशांना दिलासा मिळाला आहे. त्यानंतर, परतावा नियमांशी संबंधित अतिरिक्त बोजाच्या बातम्या सोशल मीडियावर समोर आल्या आहेत. भारतीय रेल्वेने या प्रकरणी आपली भूमिका स्पष्ट केली आहे. रेल्वेने म्हटले आहे की, हे बदल प्रवाशांवर अतिरिक्त भार टाकण्याच्या उद्देशाने केलेले नाहीत, तर प्रवास प्रक्रिया अधिक पारदर्शक करण्याच्या उद्देशाने केलेले आहेत. आता शेवटच्या क्षणी वाट पाहण्याची गरज नाही! पूर्वी, ट्रेनेचे चार्ट साधारणपणे गाडी सुटण्याच्या सुमारे चार तास आधी तयार केले जात असत, ज्यामुळे दूरच्या ठिकाणांहून प्रवास करणाऱ्या प्रवाशांना मोठी गैरसोय होत असे. मात्र, नवीन नियमानुसार, चार्ट तयार करण्याची वेळ नऊ तासांवरून 18 तासांपर्यंत वाढवण्यात आली आहे. या बदलाचा सर्वात मोठा फायदा हा आहे की, प्रवाशांना त्यांची प्रतीक्षा यादीतील तिकिटे निश्चित झाली आहेत की नाही, हे आधीच कळेल. यामुळे त्यांना त्यांच्या प्रवासाचे अधिक चांगल्या प्रकारे नियोजन करता येईल आणि स्टेशनवरच्या अनावश्यक फेऱ्या टाळता येतील.

विश्वविजेते पिय्यदस्सी सम्राट असोक जयंती महोत्सव

पिय्यदस्सी सम्राट असोक जयंती समारोह समिती, नागपूर द्वारा

पिय्यदस्सी सम्राट असोक जयंती निमित्त प्रबोधन सप्ताह

दिनांक : 27/03/2026

भव्य स्कुटर-कार रॅली, सुरुवात दुपारी 4.00 वाजता

सम्राट अशोक चौक उंटखाना नागपूर येथून सुरुवात

संविधान चौक येथे रॅलीचे सभेत रूपांतर सा. 6.30 वाजता

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष : राजाभाऊ ताकसाळे, राष्ट्रवादी काँग्रेस जिल्हा अध्यक्ष

वक्ते : मा. प्रेमकुमार उके, माजी मुख्य उपसंपादक लोकमत

प्रमुख अतिथी : मा. पद्माकर गणवीर, केंद्रीय संघटक, भारतीय बौद्ध महासभा

: मा. अरूण गाडे, अध्यक्ष, कॉस्टाईब संघटना

: प्रा. डॉ. रमेश पीसे, राष्ट्रीय महासचिव, राष्ट्रीय संयुक्त मोर्चा (भारत)

: मा. राजेश निंबाळकर, कामगार नेते

यांच्या प्रमुख उपस्थितीत सभेचे समापण

प्रबोधन सप्ताहाची समाप्ती सर्व धर्म सभ्या

शनिवार, दि. 28/03/2026 ♦ वेळ : सायं. 6:30 वा.

स्थळ : प्रा. रणजीत मेश्राम विचारमंच (चंद्रमणी नगर स्टेज)

अध्यक्ष : भदन्त नागदिपांकर महाथेरो (सदस्य प.पू.बौ. बाबासाहेब अभेडकर स्मारक समिती वीक्षाभूमी, नागपूर.)

प्रमुख वक्ते : मा. आमदार विजय वडेईवार, विरोधी पक्ष नेते - विधानसभा,

वक्ते : डॉ. मनिषा ठाकरे, (अध्यक्ष : ग्लोबल इंटरनॅशनल फाऊंडेशन)

प्रमुख अतिथी : मा. ज्ञानेश्वर रक्षक, मा. विनीत पिल्ले,

: मा. जावेद पाशा, मा. कु. सिमरण शंकर थुल, मा. सचिन वैद्य

आयोजक : मा. मछिन्द्र सावंत, भाऊरावजी कोकणे

मुख्य संयोजक : प्रा. राहुल मून, पिय्यदस्सी सम्राट असोक जयंती समारोह समिती, नागपूर

या विचार मेजवानीस आपण आवर्जून उपस्थित व्हावे हिच विनंती.

टिप : सम्राट असोक जयंती निमित्त नागपूर शहरातील ज्या बुद्ध विहारामध्ये प्रबोधन कार्यक्रम आयोजित केले त्या सर्व विहार कमिटी व कार्यकर्त्यांचा सकाळ करण्यात येईल

प्रकाशक : पिय्यदस्सी सम्राट असोक जयंती समारोह समिती, नागपूर

9421575353, 9975403267

संपादकीय

संवैधानिक जबाबदारींची हाक

मानवता, संशय आणि संविधान याकडे भावनेच्या अंतरेकातून तर्कशुद्धतेकडे वळण्याची गरज आहे. आजच्या जागतिक राजकारणात तणाव, संघर्ष आणि माहितीचे युद्ध एकाच वेळी चालू आहे. विशेषतः इराण आणि इस्रायल यांच्यातील वादल्या संघर्षाच्या पार्श्वभूमीवर भारतातील काही चर्चा आणि प्रतिक्रिया उमटताना दिसत आहेत. काश्मीरमधील काही नागरिकांनी इराणला मानवतावादी मदत केल्याच्या बातम्या समोर येत आहेत. वक्ररणी पाहता ही गोष्ट उदात्त वाटते. कारण संकटात सापडलेल्या लोकांना मदत करणे हीच खरी मानवता आहे. पण या मानवतेच्या आडून जर राजकीय अजेंडा, अर्थसत्ते आणि अग्रमाणिात आरोपांचा खेळ सुरू झाला, तर तो धोकादायक ठरू शकतो. मानवता आणि राजकारण यामधील समतारेचा पुसट होऊ लागली की गोष्टळ निर्माण होतो. मदत ही मानवतेसाठी असावी, राजकीय संदेशासाठी नव्हे. काश्मीरमधील मदतीच्या कृतीकडे पाहताना आपण हा मूलभूत प्रश्न विचारला पाहिजे. ही मदत खरोखर मानवी मूल्यंवर आधारित आहे का, की ती एखाद्या विचारसरणीचा अप्रत्यक्ष प्रचार आहे? याचबरोबर, काही गंभीर आरोप देखील चर्चेत येत आहेत. विशेषतः पेगासेस स्पायवेअर या गुप्तहेर तंत्रज्ञानाबाबत. हे तंत्रज्ञान NSO Group या इस्रायली कंपनीने विकसित केले असून, त्याच्या गैरवापराबाबत जगभरात प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. भारतातही या प्रकरणाचे मोठा राजकीय आणि न्यायालयीन वाद निर्माण केला. प्रकरण सर्वोच्च न्यायालयपर्यंत गेले आणि नागरिकांच्या गोपनीयतेच्या हक्कावर गंभीर चर्चा झाली. पण येथेच एक महत्त्वाचा मुद्दा आहे. प्रश्न विचारणे आणि आरोप करणे यात फरक असतो. लोकशाहीत प्रश्न विचारणे हा अधिकार आहे, पण पुराव्याशिवाय आरोप करणे ही गैरजबाबदारी आहे. आज काही ठिकाणी पॅसिफिसचा मुद्दा हेव ईन्वीएम हॅकिंगशी जोडण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. हा दावा केवळ संशयावर आधारित आहे; त्यामागे कोणताही ठोस अधिकृत पुरावा नाही. लोकशाही व्यवस्थेत संशयाचे वातावरण निर्माण करणे खूप सोपे असते, पण विश्वास निर्माण करणे अत्यंत कठीण असते. जर प्रत्येक संस्था, न्यायालय, निवडणूक आयोग, तंत्रज्ञान व्यवस्था यांच्यावरच संशय घेतला, तर लोकशाहीची पायाभरणीच डळमळीत होईल. याटिकाणी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची भूमिका अत्यंत स्पष्ट आणि ठाम होती. त्यांनी कधीही अंधश्रद्धा, अफवा किंवा भावनिक आवेशाला पाठिंबा दिला नाही. त्यांनी नेहमी तर्क, पुरावे आणि संवैधानिक मार्ग यांचा अग्रह भरला. आज काहीजण आंबेडकरांचे नाव घेतात, पण त्यांच्या विचारांच्या पूर्णपणे विरुद्ध वागतात. आंबेडकरांनी ‘शिका, संघटित राहो आणि संघर्ष करा’ असे सांगितले. पण हा संघर्ष संविधानाच्या चौकटीत असावा, अफवांच्या आधारवर नव्हे. इराणला मदत करणे चुकीचे नाही. पण त्या मदतीसोबत जर इस्रायलविरोधी राजकीय संदेश किंवा भारतातील संस्थांवर अविश्वास पसरवण्याचा प्रयत्न होत असेल, तर त्यावर कठोर टीका झालीच पाहिजे. कारण भारताची भूमिका ही संतुलित आणि जबाबदार असली पाहिजे. आपण विस्मय नये की भारत एक सार्वभौम राष्ट्र आहे. येथे प्रत्येक गोष्ट पाव्यावर आणि कायद्यावर आधारित असली पाहिजे. डिजिटल देखरेख, निवडणूक प्रक्रिया, आणि शासनव्यवस्था या सर्वांवर प्रश्न विचारणे योग्य आहे, पण त्यासाठी योग्य मंच आणि पद्धती असतात. जनहित याचिका, संसदीय चर्चा, न्यायालयीन चौकशी हे लोकशाहीचे मार्ग आहेत. सोशल मीडियावर आरोप करणे किंवा अफवा पसरवणे हा मार्ग नाही. आजची सर्वात मोठी समस्या म्हणजे ‘माहितीचा अतिरेक’ आणि सत्याचा अभाव.’ प्रत्येकजण तज्ञ असून बोलत आहे, पण तथ्य कुठे आहेत? लोकशाहीत स्वातंत्र्य जिवंत महत्त्वाचे आहे, तिकाचीच जबाबदारीही महत्त्वाची आहे. आपण जर जबाबदारी विसरलो, तर स्वातंत्र्य अराजकात बदलते. म्हणूनच आज गरज आहे ती दोन गोष्टींची, पहिली, सीमांच्या पलीकडे मानवता जपणे. दुसरी, सीमांच्या आत संविधानाची निष्ठा टिकवणे. मानवता आपल्याला इराणसारख्या देशांना मदत करायला शिकवते. पण संविधान आपल्याला सांगते, तर्कशुद्ध राह, पुराव्याशिवाय आरोप करू नका. आज जर आपण भावनांच्या आहारी जाऊन निर्णय घेतले, तर उद्या त्याची किंमत संपूर्ण समाजाला मोठ्याी लावाल. शेवटी, डॉ. आंबेडकरांना खरे अभिवादन म्हणजे केवळ त्यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करणे नव्हे, तर त्यांच्या विचारांना आचरणात आणणे होय. संविधानावर विश्वास ठेवा. तर्क आणि पुढाऱ्याचा मार्ग स्वीकारा. अफवांपाशी सत्याला प्राधान्य द्या. कारण लोकशाही केवळ मतदानाने टिकत नाही. ती जागरूक, जबाबदार आणि तर्कशुद्ध नागरिकांमुळे टिकते आणि जर आपण हे विसरलो, तर ना मानवता उरेल, ना संविधान!**■ ■ ■**

भारतीय महिला प्रगतीचे रोध-अवरोध

आठ मार्च या आंतरराष्ट्रीय महिला दिनानिमित्त जगाच्या तुलनेत भारतीय महिलांची तत्कालीन परिस्थिती कशी होती? आणि आज कशी आहे? त्यांच्या प्रगतीचे रोध-अवरोध कोण होते? याचा थोडक्यात आढावा घेण्याचा हा छोटासा प्रयत्न.

तत्कालीन परिस्थितीमध्ये धर्मग्रंथांनी समाजामध्ये वर्णव्यवस्था रुजवली होती. त्या व्यवस्थेप्रमाणे चौथ्या वर्णाला म्हणजेच शुद्रांना (आजच्या सर्व जात-धर्मीय महिलांसह बहुजन समाजाला) नैसर्गिक अधिकारासह सर्व प्रकारचे हक्क-अधिकार नकारलेले होते. वर्ण व्यवस्थेने त्यांचावर लादलेल्या धर्माग्रंथेदे त्यांना अनेक चटके सहन करावे लागत होते. चांगलं नाव ठेवणे, नवीन कपडे परिधान करणे, तांबे पितळेची भांडी वापरणे, श्रेष्ठ अन्न सेवन, करणे इत्यादींसह अनेक अधिकार इथच्या विषमतावादी व्यवस्थेने नाकारलेले होते. वर्णव्यवस्थेमधील ब्राह्मणाचे नाव हे मंगलमय किंवा मंगल चुचक, क्षत्रियांची नावे बलसूचक, वैशांचे नाव हे धनसूचक, तर शुद्रांचे नाव शुद्रसूचक असावे. असा स्पष्ट आदेश मनुस्मृतीमध्ये आढळतो. धार्मिक तथा वैदिक व्यवस्थेने प्रस्थापित केलेली वर्णव्यवस्था ही ईश्वरनिर्मित असल्यामुळे त्यामध्ये जमलेला प्रत्येक व्यक्ती हा ईश्वराच्या इच्छेने भरतीव असलेला असतो. त्यांचा जन्म कुठे झाला हे सर्व त्याच्या पूर्वजन्मीच्या पाप-पुण्याचे फळ असल्यामुळे ते सहन केल्यावाचून पर्याय नाही. परंतु पुढच्या जन्मी त्यावर पर्याय असल्याचे अनेक ठिकाणी सांगण्यात आलेले आहे. त्यासाठी धर्मग्रंथांनी घालून दिलेल्या नियमाप्रमाणे जीवन जगल्यास ते शक्य असल्याचे सांगितलेले आहे. त्यासाठी महिलांसह शुद्रांनी कोणत्याही प्रकारे वर्णव्यवस्थेचे, आश्रमव्यवस्थेचे उद्बेगन करू नये. तसेच त्यांनी धनाची आणि ज्ञानाची लालसा ठेवू नये, तसे झाल्यास ते ब्राह्मण्यवादी व्यवस्थेला बाधक ठरते. त्यांनी फक्त वरील तीर्थाही वर्णांची सेवा करावी. दानधर्म करावा, कर्मकांड करून उपासतापास, ब्राव्हेकल्या पाळावीत. संपूर्ण महिला या शुद्र वर्णात येत असल्यामुळे वर्णव्यवस्था व आश्रम व्यवस्थेचे सर्व अधिकार त्यांना नकारलेले होते. त्यांच्यासाठी शिक्षण आणि व्यक्ती स्वातंत्र्य हे पूर्णपणे नाकारून त्यांच्या संदर्भात अतिशय बिभत्स विचार व्यक्त केलेले आहेत. तिने बालपणी वडिलांच्या, तारुण्यात नवऱ्याच्या तर उद्वापकाळत पुत्राच्या देखरेखी खाली जीवन जगावे. कोणत्याही प्रकारच्या स्वातंत्र्याची अपेक्षा ठेवू नये. ती लनमामध्ये दान दिलेली असल्यामुळे पतीच तिचा मालक असतो. तो कितीही हसवी, दुचाकरी असला तरीही तिने त्याची पूज्यभाव सेवा करावी. व्यक्तिगत गुलामिती स्वरुपाव धर्म असल्यामुळे तीला पुरुषांसंसर्भात आवड निवाड नसते. म्हणून तिच्यासोबत भावाने, बापाेने किंवा पुत्राने एकांतात बसू नये. ज्या घरात फक्त मुलीच जन्मल्या आहेत, ज्या मुलींना भाऊ नाही, त्यांच्याशी लग्न सुद्धा करू नये. पतीने पत्नीसह एका ताटात जेवण करू नये, तर तिला जेवण करतवेळी जाभंघ देताना किंवा शिकतांना वाहू नये. वरील सर्व दंडक हे सर्वसामान्य तथा सर्व जाती धर्माच्या महिलांसाठी असले तरी विधवा महिलांना मात्र पशुशुल्का जीवन जगावे लागत असे.

राज्यात भोंदूबाबा वाढले. अंधश्रद्धा वाढली. सरकारची धोरणे चुकली. पोलिस यंत्रणा कर्तव्य विसरली. मंत्र्यांना धर्मनिरपेक्षतेचा विसर पडला. सर्वांनी मिळून सुसंस्कृत, पुरोगामी महाराष्ट्राला डागळले. सार्वजनिक जीवनात पश्वे पाळावी लागतात. पण मंत्रीच कपाळावर आडवे-उभे टिळे फासतात. गंडे, धागेदोरे बांधतात. त्यांचे सार्वजनिक प्रदर्शन करतात. करगळी किंवा अंगठा कापून रक्ताचा अभिषेक करतात. हे सर्व संतापजनक व अशोभनीय आहे. अमानवी आहे. धर्मनिरपेक्ष भावनेला चिरे फासणारी कृती आहे. त्यांना सार्वजनिक क्षेत्रात राहण्याचा नैतिक अधिकार नाही. सरकारमधून त्यांची गरच्छंती व्हावी. अन्यथा लोक धडा शिकवतील.

राजकारणातील 1993 मधील एक गाजलेले प्रकरण आहे. त्याचा हवाला देत अलिकडे राजाकृष्ण विखेंनी शरद पवार यांच्यावर टीका केली. ते विखे भोंदूबाबाच्या आश्रमात दिसतात. तिथे कसले, कसले प्रसाद देतात. पेय दिले जाते. त्यांचा उल्लेख करताना देखील रिस वाटते. त्या आश्रमी लोकप्रतिनिधींना ना उलट्या झाल्या. ना मळमळ वाटली. संस्कृती रक्षणाच्या नावावर वळवळी देखील गप्प आहेत. तोंड लपवून बिळत बसले आहेत. गुप्तचर विभाग म्हणजे सरकारचे कान, डोळे होत. तोच आंधळ, बहिरा असेल. त्या राज्यातील सरकारची अवस्था त्यापेक्षा वेगळी राहू शकत नाही. भोंदूबाबा रिक्तात्वर बाळगतो. हरिणाची शिकार कातो. पाच बळी घेतो. महिलांना गुंगीचे ओषध पाजतो. त्यांच्या सोबत अश्लील चाळे करतो. नको त्या प्रकारे वागतो. त्यांच्या तुसबाला आश्रमात मंत्री, आमदारंची वर्दळ असते. एक किलोची मधाची बाटली. नव लाख रूपयात विकतो. कोट्यवधीचे जमिनींचे सोदे करतो. काहीच्या जमिनी बळकावतो. हे सर्व प्रकार अनेक वर्षांपासून चालतात. तरी

कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि अध्यात्म यंत्रबुद्धीपुढे

बहुजन सौरभ

कृत्रिम बुद्धिमत्ता आज मानवाच्या आयुष्यावर निर्णायक प्रभाव टाकू लागली आहे. निर्णय घेणे, माहितीचे विश्लेषण करणे, मानवी वर्तनाचे भाकीत करणे, या सर्व क्षेत्रांत यंत्रे पुढे जात असताना माणूस मात्र स्वतःच्या अंतर्मनापासून दूर जात आहे. विज्ञानाची प्रगती अभूतपूर्व आहे; पण या प्रगतीसोबत मानवी मूल्यांची घसरण होत आहे का, हा प्रश्न गांभीर्याने विचारात घेण्याची वेळ आली आहे. मानवी बुद्धिमत्ता ही संख्यांमध्ये मोजता येणारी गोष्ट नाही. विचार, भावना, सर्जनशीलता, नैतिकता, सहानुभूती आणि आत्मजाणीव यांचा संगम म्हणजे मानवी बुद्धिमत्ता. दुसरीकडे, कृत्रिम बुद्धिमत्ता ही अल्गोरिदम, डेटा आणि प्रोग्रामिंगवर आधारित प्रणाली आहे. ती वेगवान आहे, अचूक आहे; पण ती संवेदनशील नाही. आज कृत्रिम बुद्धिमत्ता सर्वसमर्थ असल्याचा भास निर्माण केला जात आहे. मात्र या यंत्रबुद्धीला विवेक, करुणा आणि नैतिकता आहे का? अल्गोरिदम निर्णय घेतात; पण त्या निर्णयांचे सामाजिक, नैतिक आणि आत्मिक

परिणाम मोजण्याची क्षमता त्यांच्याकडे नाही. अध्यात्म हे माणसाला आत्मपरीक्षण, संयम आणि संवेदनशीलतेची शिकवण देते. ही शिकवण कोणत्याही यंत्रात प्रोग्राम करता येत नाही. आज अस्तित्वात असलेली AI ही मर्यादित (Narrow AI) आहे ती स्वतःहून अर्थ शोधू शकत नाही, मूल्यनिर्णय करू शकत नाही किंवा आत्मपरीक्षण करू शकत नाही. खरा धोका AI च्या क्षमतेत नसून, मानवाच्या अंधविश्वासात आहे. यंत्रबुद्धीला सर्वज्ञ समजण्याची मानसिकता वाढली, तर मानवी नैतिक दृष्यम उरेल. विज्ञानाला अध्यात्म, विवेकता आणि सामाजिक जबाबदारीची जोड दिली नाही, तर तंत्रज्ञान मानवतेपासून दुरावेल. विडंबन असे की, अध्यात्म शिकवण्यासाठीही आज AI च्या आधार घेतला जात आहे. ध्यानासाठी अॅप्स, सदुर्गासाठी डिजिटल सल्लागार आणि शांततेसाठी स्क्रिनकडे पाहणारा माणूस—हा आत्मविरोधाभास नाही तर काय? बाह्य साधनांवर अवलंबून राहून अंतःशांती मिळेल, असा समज हा आधुनिक भ्रम ठरत आहे. म्हणूनच प्रश्न ‘AI किती बुद्धिमान आहे?’ हा नसून ‘मानव किती जागरूक आहे?’ हा

प्रा. अतुल आकोटकर
मो.9665235351

भिमराव परधमोल

बहुजन सौरभ

मुख्त विधवा होणे हेच तिचे एक पूर्वजन्मचे पाप समजल्या जात होते. त्यामुळे तिला पापमुक्त होऊन स्वामींहेग कायचचे असेल तर पतीच्या चितेवर स्वतःला जिवंत वाळून घ्यावे. अन्यथा शिक्षा म्हणून पुनर्विवाहाचा अधिकार नाही. संपत्तीमधील वाटा नाही. नवीन कपडे परिधान करण्याचा अधिकार नाही. ताजे अन्न, दगदगाने अलंकार, संपत्तीतील वाटा, आनंदांच्या क्षणी तथा मंगलप्रसंगी स्वतःला चारचौघात मिरवता येणार नाही. तिचे मुंडन करून तिला फक्त पांढऱ्या रंगाचे जाडे भरडे कपडेच परिधान करता येतील. एकंदरीत तिला पापधीन जीवन जगावे लागत असे, ज्यामुळे तिचे सर्वांगाने शोषण होत असे. अशा विषमतावादी शोषण करणाऱ्या कुप्रथांना विरोध करण्यासाठी अनेक समाजसुधारक, महमानव पुढे सरसावले. त्यामधून स्त्रीवादी साहित्य अस्तित्वात आले. धर्मग्रंथांनी चिकित्सेच्या घातलेल्या मर्यादा त्यांनी ओलांडल्या. त्यातून त्यांना यश मिळायला लागले. समाजसुधारक तथा काही महापुरुषांनी विषाची पारीक्षा पाहिल्यामुळे त्यांच्या लक्षात आले की, हे सर्व कष्ट तथा कूटनीती आहे. धर्मग्रंथांना विषमतावादी तथा वर्णवर्गस्ववादी विचारधारेचा चढवलेला तो मुलामा आहे. यामागे खूप मोठे षडयंत्र असून, ती एका व्यक्तीने दुसऱ्यावर केलेली शिरजोरी आहे. तो धर्म किंवा धर्माची विचारधारा नसून ते मानवी जीवनाचे विडंबन आहे. हे त्यांच्या लक्षात आल्यावर अनेकांनी मानवतेच्या विकाससाठी सर्वस्व अर्पण केले. त्यामध्ये अग्रणी म्हणजे महत्त्मा ज्योतिराव फुले. त्यांनी गुलामगिरीसह विविध साहित्याविकार केला. मुलींचे शिक्षण, विधवा विवाह, केशवपन थांबवण्यासाठी नाटकांचा संप, विधवांचे बाळगवण तसेच त्यांच्या अभर्कांसाठी बालहत्या प्रतिबंधक गृह इत्यादींसह अनेक कामे त्यांनी जीवाची पर्वा न करता केली. कोणत्याही प्रकारची वैज्ञानिक प्रगती किंवा हडप्पा मोहेंजोदाडोचे उखनन झालेले नसताना, पाश्चात्य विचारवंतांचे मानवतावादी विचार व छ. शिवारायांपासून प्रेरणा घेऊन इथच्या विषमतावादी, मनुवादी विचारधारेला आव्हान दिले. शुद्रातीशुद्रांना सर्वांगाने विकसित करण्यासाठी तहयात संघर्ष करून स्त्रीवादी विचारधारा विकसित केली.डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी

असला पाहिजे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता ही माणसाची सहाय्यक असावी, स्वामी नव्हे. प्रमाण ठरवण्याच्या भ्रामक चर्चापेक्षा मानवी बुद्धिमत्तेची अद्वितीयता जपणे हीच काळजी गरज आहे. तंत्रज्ञान मूल्यविरहित झाले, तर ते केवळ सत्तेचे आणि नफ्याचे साधन बनते. कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर जर केवळ नियंत्रण, नफा आणि माणसच्या वर्तनावर प्रभुत्व मिळवण्यासाठी झाला, तर तो समाजासाठी घातक ठरेल. अशा वेळी अध्यात्म ही केवळ वैयक्तिक साधना न राहता सामाजिक जबाबदारी ठरते. प्रश्न असा नाही की कृत्रिम बुद्धिमत्ता उपयोगी आहे की नाही; प्रश्न असा आहे की ती कोणाच्या आणि कशासाठी उपयोगात आणली जात आहे. आत्मविचाराशिवाय झालेली प्रगती ही दिशाहीन असते. अध्यात्माशिवाय विज्ञान हे आंधळे उरते, आणि विवेकाशिवाय यंत्रबुद्धी धोकादायक ठरू शकते. आज गरज आहे ती तंत्रज्ञानाला मानवतेच्या चौकटीत बांधण्याची. अन्यथा यंत्रे अधिक हुशार होतील आणि माणूस मात्र अधिक कोरडा, संवेदननशील आणि एकाकी होत जाईल. कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या युगात अध्यात्माचा आवाज दबला गेला, तर उद्याचा माणूस स्वतःलाच कोरड्या शूकणार नाही, हीच खरी भीती आहे. ■ ■ ■

तर 1927 मध्ये मनुस्मृतिसारख्या विषमतेची, स्त्रीविरोधी विचारधारा जोपासणाऱ्या धर्मग्रंथाला म्हणजेच मनुस्मृतीला जाळून टाकले. त्यांनी समाजाचे अवलोकन करून अध्यास, चळवळ व चिंतनाच्या माध्यमातून स्वतःची विचारधारा विकसित केली. तीच विचारधारा आज आंबेडकरवादी विचारधारा म्हणून जगभरात मान्यता पावलेली आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बुद्ध्याच्या समतावादी तथा समता, स्वातंत्र्य, न्याय, बंधुत्व या मानवी मूल्याधारित विचारधारेचा आधार घेऊन विरोधी विचारधारेची सर्व दालनं झोडपून काढली. आणि ‘जाती प्रथेचे निर्मूलन’ या ग्रंथाच्या माध्यमातून वर्णव्यवस्था तथा जाती व्यवस्थेच्या निर्मितीचे षडयंत्र उघडे पाडून त्याचे मूळ धर्मग्रंथमधील धारणांमध्ये आहे. त्यांना मुत्सामी दिल्याशिवाय ते संपुष्टात आणता येणार नाही. ही इतिहासाला दखलपात्र प्रभावी विचारधारा विकसित केल्यामुळे विरोधकांच्या सर्वांगाला झिणझिण्या आल्या. परंतु कोणीही त्याची तोंड करू शकला नाही. तर revolution and counter revolution in ancient India (प्राचीन भारतातील क्रांती आणि प्रतिक्रांती) या शोध ग्रंथाच्या लेखनातून धर्मग्रंथांची प्राचीनता, प्रमाण्यात व लोकप्रियता ओसरली. हिंदू कोड बिलामुळे स्त्रीवादी विचारधारेत भर घालून हिंदू कोड बिलाला माध्यमातून हिंदू विद्वत कायदा 1955, हिंदू वारसा हक्क कायदा 1956, हिंदू दत्तक विधान व मॅटनसस कायदा 1956, अज्ञान मुलाचे पालकत्व कायदा 1956 यासारखे अनेक कायदे अस्तित्वात येऊन स्त्री व्यक्तिमत्व उन्नत तथा प्राप्त झाले. संविधानाने परंपरागत अमानवी रूढी परंपरा व कायदे यांना लगाम घातला. भारतीय संविधानावर गौतम बुद्ध्याच्या समतावादी विचारधारेचा प्रभाव असल्यामुळे भारतीय समाज व्यवस्था ही समता, स्वातंत्र्य, न्याय, बंधुत्व या मूल्यांवर विकसित व्हावी असे संविधानाला अपेक्षित आहे. त्यासाठी 26 जानेवारी 1950 च्या आधीचे सर्व कायदे जे मानवी व्यक्तिमत्त्वालाला न्यूनता आणणारे असतील, ते सर्व शून्य करून नवीन कायद्याच्या निर्मितीला बंधन घातले. समाजामधील प्रचलित रूढी परंपरांचा ज्या स्त्रियांच्या व्यक्तिमत्त्वाला उजेडपण आणणाऱ्या असतील त्याचा स्वतःहून त्याग करून वैज्ञानिक दृष्टिकोन विकसित करावा व शोधक बुद्धीचा वापर करावा. जेणेकरून सत्यअसत्याची मनाला ग्वाही देता येईल. अनुच्छेद 14 ते 18 नुसार समता आणि समानता निर्माण करण्यासाठी भारतीयाना मूलभूत अधिकार बहाल केले. ज्याचे राज्यांना उद्बेगन करता येत नाही. तर भारतीय संविधानाच्या प्रकरण चार मधील अनुच्छेद 46 सह अनेक कलमांन्वये पूर्वीचे शुद्रातीशुद्र व महिला म्हणजेच आजचे अनुसूचित जाती जमाती व दुर्बल घटकांचे आर्थिक, शैक्षणिक हित संवर्धन व त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाने आकाराला गवसणी घालून त्यांची सर्वांगाने प्रगती होण्यासाठी राज्यांना अधिकारीत केलेले आहे. आज मात्र समाजामध्ये मोठ्या प्रमाणात विपरीतस दिसून येतो. शुद्रातीशुद्रांसह अनेक महिलांना महापुरुषांच्या कार्याचा विसर पडलेला दिसतो. काहींना तर त्यांच्या मानाचंही वावडे आहे. त्यांनी धर्मग्रंथांची प्रामाण्यात पनास टक्के नाकारून पनास टक्के स्वीकारली. तर महापुरुषांप्रती मोठ्या प्रमाणात कृतघ्नता बाळगली. हिताचे तेवढे स्वीकारले आणि श्रेय मात्र अलौकिक शक्तींना दिले. ज्यांनी त्यांना गुलामीत ठेवले त्यांचेच गोळे गायण्यात आजही ते धन्यता मानतांना दिसतात. केवढी ही कृतघ्नता!**■ ■ ■**

भोंदूबाबामुळे महाराष्ट्राची प्रतिमा व प्रतिभा डागळली..!

सरकारी यंत्रणेला खबरबात नसते. इतकी यंत्रणा भ्रष्ट व किडलेली आहे. त्याचा हा सर्वात मोठा पुरावा होय. राज्यात लहान-मोठे असे हजारां खरात आहेत. जिथे गोरगरिबांना लुटले जाते. महिलांचे शोषण होते. राज्यात कुठेही खट्ट झाले. तरी त्याची सूचना गुप्तचर विभागाला असते. त्या विभागाला नाशिक जिल्ह्यातील सिन्नचे प्रकरण माहित नसावे असे कसे म्हणता येईल. या विभागाने तक्रार केली होती काय..! त्याची दखल का घेतली नाही. पडदा कोणी टाकला. प्रकरण कोणी दाबले. याबाबत अगोदर झाडझडती हवी. या भोंदूबाबाच्या आहारी जाणाऱ्या महिला श्रीमंत होत्या. पुरुषही बंगला, गाडीघोडीवाले होते. त्यांच्या जोरावर हा काळ अध्यात्मिक साम्राज्य उभा राहिला. त्याचे नाव कॅप्टन अशोक खरात उर्फ भोंदूबाबा. मर्चंट नेव्हीमध्ये काम करणारा एक साधा नाविक होता. अनेक भाषा बोलणारा. जग फिरलेला माणूस. निवृत्तीनंतर त्याने स्वतःला ‘दैवी शक्ती’चा अवतार घोषित केले. अंकशास्त्रज्ञ, ज्योतिषी, महादेवाचा अवतार आणि राजकीय नेत्यांचा ‘भविष्यवक्ता’ बनला. पण 2026 मार्चमध्ये त्याचे बिंग फुटले. बलात्कार, यौन शोषण, ब्लॅकमेल, अंधश्रद्धा, जमीन हडप आणि 500 कोटींच्या संपत्तीचा भोंदू उघडा पडला. अनु महाराष्ट्र हादरला. तो मूळचा नाशिकचा. जगभर फिरल्याने लोकांच्या मनोविज्ञानाची समज विकसित झाली. निवृत्तीनंतर त्याने हे ज्ञान अध्यात्मिक स्वरूपात वापरले. स्वतःला ‘कॅप्टन’ म्हणवून घेतले, कारण ते विश्वासाहं वाटले. सिन्नमध्ये ईशानेश्वर मंदिर उभारले. धार्मिक कार्य, पूजा-अर्चा, भविष्यकथन यांचे नाटक सुरू केले. विवाहित स्त्रिया, घटस्फोटित, गर्भवती, तरुणी सगळ्या समस्या घेऊन यायच्या. लग्न, प्रेम, नोकरी, आजार, राजकीय यश

सर्व काही तो ‘सांगत’ असे. राजकीय नेते, अधिकारी, सेलिब्रिटी त्याच्या दर्शनाला येऊ लागले. काही नेत्यांच्या भविष्यकथनाने तो चर्चेत राहिला. फोटो, व्हिडिओ व्हायरल होऊ लागले. एका बाजूला भक्त, दुसऱ्या बाजूला ‘भोंदू’ असा द्वंद सुरू झाला. त्याचे मुख्य शस्त्र भीती, गुंगी अंधश्रद्धा, आणि इज्ज होते. पीडितेला एकटीला बोलावायचा. प्रसाद म्हणून पेढा किंवा पाणी द्यायचा. त्यात गुंगीचे पदार्थ मिसळलेले. बाईला गुंगी यायची, डोके जड व्हायचे. मग सुरू व्हायचे ‘विधी’. मी तुला पवित्र करतोय, असे म्हणून जबरदस्ती करावयाचा. नोव्हेंबर 2022 मध्ये एका 35 वर्षीय

विवाहित महिलेवर असाच अत्याचार झाला. तिने नाशिक पोलीसांत तक्रार दिली. ही एकच घटना नाही. आतापर्यंत 8 तक्रारी आल्या. पोलीसांना त्याच्या पेन ड्राईव्हमध्ये 58 अश्लील व्हिडिओ सापडले. वेगवेगळ्या महिलांचे. काहींना ब्लॅकमेल करून पैसे उकळते. काहींना वारंवार बोलावले. अल्पवयीन मुलींवरही उपचाराच्या नावाखाली अघोरी कृत्य केल्याचे व्हिडिओ व्हायरल झाले. तो मुलीच्या पोटावर इंटरनेट केबल टेस्टर फिरवत उपचार करतो. शर्ट वर करायला सांगून स्पर्श करतो. भोंदूगिरीचा व्यवसाय चांगलाच फळला. नाशिक, सिन्नर, शिर्डी परिसरात 60 हून अधिक सातबारे, प्लॉट्स, फार्महाऊस, राजवाड्यासारखा बंगला. शिर्डीत अनेक प्लॉट्स. चार एकर जमिनीची किंमत 50 कोटींपेक्षा जास्त. एकूण संपत्ती 500 कोटींपेक्षा अधिक असल्याचे उघड झाले. अमावास्या-पौर्णिमेला जमीन बघण्याचे विधी करायचा. व्यवहार करायचा. काही जमिनी हडपल्याचेही

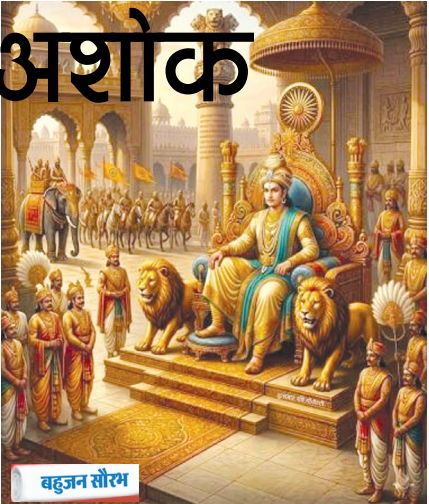
आरोप आहेत. ईशानेश्वर मंदिर ट्रस्ट, कर्मचारी, पुजारी असा नेटवर्क होता. फार्म हाऊस अड्डा होता. नेते, अधिकारी सगळ्यांचे कनेक्शन चर्चेत आले. पाह्यपुजनाचा व्हिडिओ गाजला. राज्य महिला आयोग अध्यक्ष पदाचा रुपाली चाकणकर यांना राजीनामा द्यावा लागला. माजी कर्मचारी नीरज जाधवमुळे बिंग फुटले. त्याने डिसेंबर 2025 पासून महिलांवरील अत्याचाराचे व्हिडिओ गोळा केले. बांबोबाब झाले. तेव्हा सरकार खाडकन जगावे. एसआयटी पाठित झाली. आयकर विभागानेही उडी मारली. चौकशीत आणखी कर्मचारी, पुजारी, सहकारी अडकले. व्हिडिओ रेकॉर्ड करून ब्लॅकमेल करणे. भीती दाखवणे. पैसे उकळणे. नेत्यांचे भविष्य सांगणे. फोटो, बैठका. शिर्डीत हॉटेल्समध्ये विशेष ‘बैठका’ होत. ट्रस्ट आणि मंदिर या धार्मिक आच्छदनाखाली व्यवसाय फुलला. अशोक खरात प्रकरण हे केवळ एका भोंदू बाबाचे नाही. हे अंधश्रद्धा, स्त्री-शोषण, राजकीय, धार्मिक गठजोडी, पैशाच्या लोभाचे प्रतीक आहे.

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी ‘महिलांचा शोषण घृणास्पद गुन्हा, पूर्ण तपास होईल’ असे सांगितले. खारसरमधील महाराष्ट्र भूषण पुरस्कार कार्यक्रमाला 14 जणांचा बळी गेला. त्याचा आज समाजा विसर पडला. या भोंदूबाबाला कोणी सरकारी पाणी दिले. कोणी सव्वा कोटीचा सरकारी निधी दिला. त्यांच्यावरही बडगा हवा. यात राजकीय नेते, अधिकारी अडकल्याने राजकीय वाद सुरू झाला. नेव्हीच्या ज्ञानाचा वापर करून त्याने विश्वास संपादन केला. पैसा आणि शरीर दोन्ही लुटले. हा सर्वसामान्यांना धडा आहे. अंधश्रद्धेवर विश्वास ठेवू नका. समस्या वैज्ञानिक मार्गाने सोडवा. एक खरात पकडला, पण अनेक ‘खरात’ अजूनही आहेत. त्यांच्या विरोधात धक्का मोहीम उघडा. अनिसची मदत घ्या. भोंदूगिरी संपवा. ■ ■

तलवारीतून धम्माकडे-मानवतेच्या इतिहासातील अद्वितीय प्रवास

सम्राट अशोक

भारतीय इतिहासात अनेक राजे झाले. काहींनी साम्राज्ये उभी केली, काहींनी युद्ध जिंकली, तर काहींनी संपत्ती आणि वैभवाची शिखरे गाठली. परंतु इतिहासात असे फार थोडे राजे आहेत ज्यांनी युद्ध जिंकूनही युद्धाचा त्याग केला आणि सत्ता असूनही मानवतेचा मार्ग स्वीकारला. अशाच अद्वितीय व्यक्तिमत्त्वाचे नाव म्हणजे अशोका, ज्यांना इतिहासात

बहुजन सौरभ

सम्राट अशोक महान म्हणून ओळखले जाते. सम्राट अशोक हे केवळ एक सामर्थ्यशाली राजा नव्हते, तर ते मानवतेचा संदेश देणारे, दयाभाव आणि करुणेचा मार्ग दाखवणारे एक अद्वितीय शासक होते. त्यांच्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या जीवनाचा, त्यांच्या विचारांचा आणि त्यांच्या धम्मनीतीचा विचार करताना भारतीय समाजाला आजही नवी दिशा मिळू शकते. अशोक हे बिंदुसार यांचे पुत्र आणि महान सम्राट चन्द्रगुप्त मौर्य यांचे नातू होते. मौर्य साम्राज्य आधीच विशाल होते, परंतु अशोक यांच्या काळात त्याने प्रचंड विस्तार केला. त्यांच्या सामर्थ्यावान लष्कराने भारतातील मोठे भूभाग जिंकला. त्याचा राजवटीच्या सुरुवातीला ते एक कठोर, निर्णायक आणि पराक्रमी योद्धा म्हणून ओळखले जात होते. सत्ता मजबूत करण्यासाठी त्यांनी अनेक युद्धे लढली. परंतु त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात मोठा टप्पा उरला तो कालिंग युद्ध कालिंग, इतिहास बदलणारा क्षण. कालिंग (आजचे ओडिशा) जिंकण्यासाठी झालेल्या युद्धाने

या युद्धात लाखो लोक मारले गेले, हजारो जखमी झाले आणि असंख्य कुटुंबे उद्ध्वस्त झाली. राणांगणावर पडलेली प्रेतं, विधवा झालेल्या स्त्रिया, अनाथ झालेली मुले या सगळ्या दृश्यांनी सम्राट

प्रविण बागडे 9923620919

अशोक यांचे मन हादरून गेले. इतिहासात सांगितले जाते की या युद्धानंतर त्यांनी राणांगणावर उभे राहून एक प्रश्न स्वतःला विचारला, ‘या विजयाची किंमत इतकी भयानक का असावी?’ याच प्रश्नापासून त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात मोठा परिवर्तनाचा प्रवास सुरू झाला. कालिंग युद्धानंतर अशोक यांनी हिंसेचा मार्ग सोडला आणि बुद्धिस्म स्वीकारले. त्यांनी धम्म हा जीवनाचा आणि राज्यकारभाराचा आधार बनवला. धम्म म्हणजे केवळ धार्मिक विचार नव्हता. तर तो होता दया, करुणा, अहिंसा, सहिष्णुता, सर्व धर्मांचा आदर. सम्राट अशोक यांनी युद्ध जिंकणाऱ्या राजांपासून मानवतेचा संदेश देणाऱ्या राजांमध्ये केलेले रूपांतर हे युद्धाच्या कडेला झाडे लावणे, प्रवाशांसाठी धर्मस्थळा उभारणे, विहिरी बांधणे, रणगल्ले उभारणे या सगळ्या गोष्टी त्या काळात अत्यंत प्रगत विचारांचे उदाहरण होते. त्यांनी प्राण्यांच्या हत्येवर मर्यादा आणल्या आणि पर्यावरणाबद्दल संवेदनशीलता दाखवली. त्यांच्या शिलालेखांमध्ये प्रजेबद्दलची काळजी आणि नैतिकतेचा संदेश स्पष्टपणे दिसतो.

सम्राट अशोक यांची आपल्याला आठवण करून देते की, सत्ता मोठी असते, पण मानवता त्याहून मोठी असते. त्यांच्या जीवनातून आपल्याला एक महत्त्वाचा संदेश मिळतो. खरा विजय तलवारीने नाही, तर करुणेने मिळतो. आज अशोक यांचे मन हादरून गेले. इतिहासात सांगितले जाते की या युद्धानंतर त्यांनी राणांगणावर उभे राहून एक प्रश्न स्वतःला विचारला, ‘या विजयाची किंमत इतकी भयानक का असावी?’ याच प्रश्नापासून त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात मोठा परिवर्तनाचा प्रवास सुरू झाला. कालिंग युद्धानंतर अशोक यांनी हिंसेचा मार्ग सोडला आणि बुद्धिस्म स्वीकारले. त्यांनी धम्म हा जीवनाचा आणि राज्यकारभाराचा आधार बनवला. धम्म म्हणजे केवळ धार्मिक विचार नव्हता. तर तो होता दया, करुणा, अहिंसा, सहिष्णुता, सर्व धर्मांचा आदर. सम्राट अशोक यांनी युद्ध जिंकणाऱ्या राजांपासून मानवतेचा संदेश देणाऱ्या राजांमध्ये केलेले रूपांतर हे युद्धाच्या कडेला झाडे लावणे, प्रवाशांसाठी धर्मस्थळा उभारणे, विहिरी बांधणे, रणगल्ले उभारणे या सगळ्या गोष्टी त्या काळात अत्यंत प्रगत विचारांचे उदाहरण होते. त्यांनी प्राण्यांच्या हत्येवर मर्यादा आणल्या आणि पर्यावरणाबद्दल संवेदनशीलता दाखवली. त्यांच्या शिलालेखांमध्ये प्रजेबद्दलची काळजी आणि नैतिकतेचा संदेश स्पष्टपणे दिसतो.

भारताच्या राष्ट्रीय प्रतीकामध्येही अशोक यांची छाप दिसते. भारतीय राष्ट्रचिन्हातील लांसेन केपिटल ऑफ अशोका हे त्यांच्याच कालावधीत सारनाथ स्तंभाचे शिल्प आहे. तसेच भारतीय ध्वजावरील अशोक चक्र हे त्यांच्या धम्मचक्राचे प्रतीक आहे. याचा अर्थ असा की आधुनिक भारताच्या मूल्यमंचध्येही सम्राट अशोक यांच्या विचारांची छाया आहे. आज जगभरात युद्धे, संघर्ष आणि राजकीय तणाव वाढताना दिसत आहेत. अशा काळात सम्राट अशोक यांचा इतिहास आपल्याला एक महत्त्वाचा धडा देतो. हिंसेने सत्ता मिळू शकते, पण मन जिंकता येत

आज दि. 27 मार्च 2026 ला पीपल्स वेल्फेअर सोसायटीचे अध्यक्ष, माजी आमदार, शिक्षणव्रती रमृतीशेभ मधुकरराव वासनिक यांचा द्वितीय स्मृतिदिन... पुण्यस्मरणानिमित्त त्यांच्या अद्वितीय व्यक्तित्त्वाचा आणि एका समर्पित आयुष्याच्या काही कडांना स्पर्शन घेतलेला हा लक्षवेध.....

समाजालाच परत करणाऱ्या व्यक्ती फार विरळच. समाजाप्रती असे समर्पित आयुष्य जगणाऱ्या दुर्मिळ व्यक्तींमध्ये डॉ. मधुकरराव वासनिक यांचा समावेश होतो. मानवी हक्कांपासून वंचित समाजात जन्माला येऊन शून्यातून सूर्य गाण्याचे कार्य त्यांनी केले. म्हणून एका विशिष्ट अर्थाने त्यांना सामान्यातील असामान्य म्हणात येईल. शिक्षण, राजकारण, समाजकारण, आरोग्य, साहित्य, आंबेडकरी चळवळ, कला, क्रीडा, विधिमंडळ इ. क्षेत्रातील त्यांचा कृतिशील उदकट वावर त्यांच्या असामान्यत्वाची ग्वाही देणाराच आहे. शेतकरी व विड्या वळणाऱ्या कामगार सामान्य कुटुंबात डॉक्टर साहेबांचा जन्म झाला. वडिलांचे छत्र फार लवकर हवले.आईच्या अपरिमित कष्टाची जाण ठेवून त्यांनी अनेक अभावांशी संघर्ष करीत शिक्षण पूर्ण केले. भावांची जबाबदारी सांभाळत अक्षरशाः धडपडत आणि कसोशीने डॉक्टर साहेबांनी स्वतःची जगणघडण केली. स्वकष्टाने प्रतिकूल परिस्थितीला अनुकूल करीत. मिळेल त्या संधीचा उपयोग करून स्वतःच्या आयुष्याचा मार्ग प्रशस्त करीत जीवनयात्रा वाटेवर ते अग्रेसर झाले आणि अनेक क्षेत्रात स्वतःची एक विशिष्ट मनुमुद्रा उमटवीत त्यांनी थेट क्षितिजालाच कवटाळले. अतिशय जिद्दीने आणि परिश्रमाने डॉक्टर साहेबांनी एमबीबीएसची पदवी प्राप्त करून घवघवीत घेय मिळविले. पण त्यांनी वैद्यकीय क्षेत्र व्यासाय म्हणून नाही तर सेवा म्हणून स्वीकारला. इंदोरा, गड्डीगोदाम यासारख्या मागास भागात मध्यरात्रीपर्यंत वेळी-अवेळी निर्धन, कंगाल. उपाशी लोकांना वैद्यकीय मदत पुरविली. औषधे, पैसा व जेवणापासून आजीरी रुग्णांना सहकार्य केले. वैद्यकीय सेवेच्या माध्यमातून जणू काही सामाजिक ऋण फेडण्याचेच काम त्यांनी केले. शिक्षणातून माणूस घडतो यावर त्यांचा ठाम विश्वास होता. कारण तो त्यांचा खानुभव होता. हॉस्पिटल उभारण्याच्या दृष्टीने इंदोरा चौकात त्यांनी जागा घेतली घेतली होती. पण उत्तर नागपुरात उच्च शिक्षण देणारे एकही महाविद्यालय नव्हते. त्या भागातील दलित मागास बहुजन

डॉ. मधुकरराव वासनिक : एक समर्पित आयुष्य

विद्यार्थ्यांची शिक्षणाची परवड होत होती. ही ज्वलंत नड ओळखून त्यांनी त्या ठिकाणी हॉस्पिटल ऐवजी महाविद्यालय उभारले स्वतः भाड्याच्या घरात राहिले. पण पंचक्रोशीतील गरीब, झोपडपट्टीतील उपेक्षित विद्यार्थ्यांच्या उच्च शिक्षणाची सोय केली. या सर्वांथीने वंचित विद्यार्थ्यांचे आयुष्यात शिक्षणरुपी प्रकाश परेण्याचे कार्य करून त्यांनी प्रवाहापासून दूर असलेल्यांना मुख्य प्रवाहात आणण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य केले. या भागात केलेली ही एक शैक्षणिक क्रांतीच होती. 1968 ला लावलेल्या या शैक्षणिक रोपट्याचा आज विस्तारलेला वटवृक्ष झाला आहे. याच वृक्षाची एक फांदी 1984 ला कळमेधर सारख्या ग्रामीण भागात होऊन ग्रामीण वंचित विद्यार्थ्यांनासुद्धा उच्च शिक्षणाची संधी प्राप्त करून दिली. वैद्यकीय क्षेत्राबरोबरच सहकार आणि शैक्षणिक क्षेत्र हा डॉक्टर साहेबांचा विशेष आस्थेचा विषय होता.

बहुजन सौरभ

त्यांनी तो आयुष्यभराच्या कराराने जणू जपला जोपासला. सकारात्मक ऊर्जेने भरलेले डॉक्टर साहेबांचे व्यक्तिमत्व होते. सदा उत्साही आणि प्रत्येक क्षणाला... प्रत्येक घटनेला उत्स्फूर्तपणे सामोरे जाणारे, अभाववाती फारशी कुरकुर न करता, आयुष्यातील तक्रारींचा पाढा न वाचता, सभोवतालचा आनंद घेणारे, कठीण जरी असला तरी उद्धवलेल्या प्रसंगाला सामोरे जाऊन त्यातून योग्य मार्ग काढून पुढे जाण्याचे कौशल्य त्यांनी आत्मसात केले होते. मनोमन सामाजिक बांधिलकी पकडून आपण समाजाची काही देणे लागतो. या उदात्त भावनेतून त्यांनी निवडलेल्या प्रत्येक क्षेत्रात स्वतःला कार्यरती झोकून दिले होते. अतिशय अभ्यासपूर्ण आणि परखड मते मांडण्याची कौशल्य त्यांचाजवळ होते. विधान परिषदेच्या सहा वर्षांच्या कार्यकाळात त्यांनी सभागृहात विविध समस्यांवरील 2000 प्रश्न विचारले व 750 विषयांवर लक्षवेधी उपस्थित केल्या. नागपूर इंडियन इन्स्टिट्यूट फेलोवर ही संस्था त्यांनी स्थापन केली होती. युवकांना सर्वतोपरी समर्थ करण्यासाठी प्रेरित करणारी ही संस्था आहे. नागपूर विद्यापीठ सिनेट सदस्य या माध्यमातून त्यांनी विद्यापीठातील भ्रष्टाचार व अनागोदी कारभार सर्वांसमोर आणला. जर विद्यापीठात राजकारण झाले नसते तर ते

कुलगुरू सुद्धा झाले असते. दूरदृष्टी असलेल्या व्यक्ती दुर्मिळ असतात, मात्र डॉक्टर साहेब हे दूरदृष्टी लाभलेले होते. त्यांचे संघटन कौशल्य स्मितित करणारे होते. शिक्षण, राजकारण, वैद्यकीय, समाजसेवा या क्षेत्रात सतत क्रियाशील राहून माणसे जोडण्याची काम त्यांनी केले. डॉक्टर साहेबांनी राजकीय प्रारंभ रिपब्लिकन पक्षातून केला. मात्र या पक्षात पुढे बरीच खूप सुंदोपसुंदी झाली तेव्हा त्यांनी काँग्रेस पक्षातून कार्य सुरू केले असले व लखलखितपणे केले असले तरी त्यांचा मूळ पिंड आंबेडकरी बाण्याचाच होता आणि विशेषतः सामाजिक कार्यकर्त्यांचा होता. त्यांचा आवाज कायम वंचितांच्या न्याय हक्कांसाठीच गर्जत राहीला आहे. विधान परिषदेतील अनेक भाषणे ही त्या न्यायपूर्ण आवाजाची प्रचिती देतात. डॉक्टर साहेब नेहमीच गोरगरीब शेतकरी,

शेतमजूर, कामगार वर्ग आणि आपतग्रस्तांच्या बाजूने उभे राहत आणि या सर्वांच्या समस्या सरकारकडे अत्यंत पोर्टाटिडकीने मांडत. ते खरोखरीचे डॉक्टर असले तरी सामाजिक स्वास्थ्याचेही या अर्थाने ते डॉक्टर होते. डॉक्टर साहेब मनस्वी होते, रसिक होते, अभ्यासू होते, उत्साही होते, ऊर्जावान होते. समाजातील सर्वांप्रती आस्था बाळगणारे होते. ते अतिशय सुसंस्कृत होते. साहित्याबद्दल त्यांना नितांत आवड होते. कवितेबद्दल आस्था होती. सुफी संगीत ते मनापासून नेह. मैफल, मुशागरा, कव्वालीच्या जुगलबंदीलाही ते आवडीने जात. आपल्या संस्थेच्या माध्यमातून महाविद्यालयाच्या परिसरात त्यांनी नागपुरात पहिले दलित साहित्य संमेलन आयोजित केले होते. ते स्वतः या संमेलनाचे स्वागताध्यक्ष होते. डॉ. म. ना. वानखडे हे त्या संमेलनाचे अध्यक्ष तर बाबुराव बागुल हे उद्घाटक होते. त्यांनी दहा वर्षे डॉ. भाऊ लोखंडे यांच्या सहकार्याने निकाय हे नियतकालिक चालविले. डॉक्टर साहेबांच्या जीवनाची उंची आणि त्यांच्या आयुष्याची खोली ही अशी खरोखरीच लक्षवेधी होती. डॉ. साहेबांचे राहणीमान उच्च दर्जाचे असले

डॉ. अजय चिकटे
मो.9850690704

त्यांचा उत्साह, त्यांची येण्याची, टीमला भेटण्याची अनिवार इच्छा होती. पण प्रकृती अस्वास्थ्यामुळे डॉक्टरांनी त्यांना अनुमती दिली नाही. जेव्हा नेटचे ग्रेडेशन आले व मी पेढे घेऊन त्यांना भेटायला गेलो तेव्हा उत्साहाने भरलेली त्यांची वार्धक्याची देहबोली मी विसरू शकणार नाही. भूतकाळाला तुडवत भविष्यकाळाचा वेध घेत वर्तमानाशी समरस असे जीवन ते जगले. डॉ. मधुकरराव वासनिक हे नामाभिधान असलेले

असे हे बहुआयामी व्यक्तिमत्व एक प्रगल्भ आणि परिणतप्रज्ञ असे उणे-पुरे 90 वर्षांचे दीर्घायुष्य जगून दि. 27 मार्च 2024 ला चिरनिर्देसाटी कायम विसावले. आज या घटनेला दोन वर्षे होत आहेत. लौकिक अर्थाने ते आपल्यात नाहीत पण त्यांच्या विचारांनी आणि बहुमोल कार्याने ते कायम सर्वांच्या हृदयात राहतील. द्वितीय स्मृतिदिनानिमित्त त्यांच्या स्मृतीला भावपूर्ण आदरंजली. ■ ■

बुद्ध धम्म, स्त्री आणि परिवर्तनाची वाटचाल

एका साध्या गृहिणीपासून समाजप्रबोधन करणाऱ्या स्त्रीपर्यंतचा प्रवास हा केवळ वैयक्तिक बदल नाही, तर बुद्ध धम्मामाच्या परिवर्तनकारी शक्तीचा जिवंत पुरावा आहे. बुद्ध धम्मामाचा उदय हा केवळ धार्मिक क्रांती नव्हता; तो एक सामाजिक आणि बौद्धिक आंदोलन होता.

या धम्मामे माणसाला त्याच्या वास्तवाशी जोडत जीवन समजून घेण्यासाठी एक व्यावहारिक मार्ग दिला. अस्वस्थ, भौतिकता आणि सामूहिकता यांच्यात संतुलन साधणारा हा धम्म जिवंत आंदोलन बनला. विशेष म्हणजे, या विचारप्रणालीने स्त्री-पुरुषांमध्ये कोणत्याही प्रकारची हीन-श्रेष्ठ भावना मान्य केली नाही. अलीकडेच मी माझ्या मावशीला बुद्ध धम्मामाच्या प्रसारासाठी आणि मुलांना शिक्षण देण्याच्या तिच्या कार्यासाठी सन्मानित होताना पाहिले. तो क्षम माझ्यासाठी अभिमानाचा होता; पण त्याचवेळी तो आत्मचिंतनावाली क्षण ठरला. तिच्या जीवनप्रवासकाडे पाहताना एका स्त्रीच्या बदलत्या प्रवासाची जाणीव झाली. लहानपणी मी तिला एक सत्री, कुटुंबासाठी जगणारी स्त्री म्हणून पाहिले. समाजातील

अपेक्षांमुळे, विशेषतः मातुत्वाच्या दबावामुळे, ती कधीकधी अंधश्रद्धाकडे वळली होती, जसे जमिनीवर बसून जेवणे किंवा हातात दोरा बांधणे, मात्र, हे तिचे वैयक्तिक अपयश नव्हते; तर त्या पितृसत्ताक व्यवस्थेचे प्रतिबिंब होते, जिथे स्त्रीची ओळख बहुधा मातुत्वाशी जोडली जाते. तिच्या आयुष्यातील महत्त्वाचा बदल संवादातून घडला. माझे मावसाजी, जे सुशिक्षित असून सीमा सुरक्षा दलगत कार्यरत आहेत, त्यांनी तिला वैज्ञानिक दृष्टिकोन स्वीकारण्यास प्रवृत्त केले. हे नाते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मांडलेल्या विचारांशी सुसंगत आहे, पती-पत्नीचे नाते हे मैत्री, समता आणि परस्पर सन्मानावर आधारित असावे. वाचन-लेखनाच्या सवयीमुळे तिच्यात मोठा बदल घडला. पुस्तके, वर्तमानपत्रे आणि बौद्ध साहित्याचा अभ्यासातून तिच्यात आत्मविश्वास निर्माण झाला. जी स्त्री कधी सार्वजनिकरित्या बोलण्यास संकोच करत होती, तीच आज विविध समाजघटकांतील मुलांना बुद्ध धम्म

बहुजन सौरभ

आणि सामाजिक जाणीवा शिकवत आहे. हा बदल केवळ वैयक्तिक नाही; तो बुद्ध धम्मामाच्या व्यापक प्रभावाचे उदाहरण आहे. बुद्ध धम्म स्त्रियांना केवळ धार्मिक चौकटीत मर्यादित ठेवत नाही, तर त्यांना समाजपरिवर्तनाच्या प्रक्रियेत सक्रिय भूमिका देतो. इतिहासात महाप्राजापती गौतमीपासून भिक्खुनी संघाच्या स्थापनेपर्यंत स्त्रियांचा सहभाग महत्त्वाचा राहिला आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी स्त्रियांच्या समानतेला सामाजिक न्यायाशी जोडले. त्यांच्या मते, स्त्रीची प्रगती ही समाजाच्या प्रगतीशी निगडित आहे. बुद्ध धम्म आणि आंबेडकरी विचारसरणी दोन्ही स्त्रियांना तर्कशुद्ध, स्वावलंबी आणि सजग बनवतात. आज माझी मावशी आठवड्याच्या दिसांत वाचन-लेखन करते आणि आठवड्याच्या

शेवटी मुलांना मार्गदर्शन करते. ती केवळ शिक्षण देत नाही, तर मुलांमध्ये विचार करण्याची क्षमता विकसित करते. कारण मुने ही मातीसारखी असतात, त्यांना जसा आकार दिला जाईल, तशी ती घडतात. शेवटी, हे स्पष्ट होते की बुद्ध धम्म हा केवळ धर्म नसून एक सामाजिक क्रांती आहे. स्त्रीला योग्य दिशा, शिक्षण आणि आधार मिळाला, तर ती स्वतःसोबत समाजालाही बदलू शकते, हे माझ्या मावशीच्या प्रवासातून ठळकपणे समोर येते. ■ ■

- प्रणाली लांजेवार

आपल्या धडावर आपलेच डोके...

कधी एखादी घटना घडते आणि मनात एक लाट उसळते प्रश्नांची, संतापाची, अस्वस्थतेची. परवा घडलेली घटना अजूनही मनातून जात नाही. लोकांच्या डोक्यात शिक्षण आहे, मोबाईल आहे, इंटरनेट आहे पण तरीही ते एखाद्या भोंदू बाबाच्या पायाशी डोके टेकवतात. का बरं असे होते ?

हा प्रश्न मनात पुन्हा पुन्हा आपटतो जणू भरतीच्या लाटा किनाऱ्यावर आदळतात तसा. अंधश्रद्धा ही केवळ अज्ञानातून जन्माला येत नाही; ती भीतीतून जन्माला येते. भीती मग ती आपल्या भविष्याची, नाल्यांची, शरीराची, लैंगिकतेची, कुठलीही असू देत. ज्या गोष्टींबद्दल घरात बोलण्यास मनाई असते, त्या गोष्टींची उत्तरे लोक बाहेर शोधतात आणि तिथेच भोंदूंचा बाजार मांडलेला असतो. एकीकडे समाज स्त्री-पुरुषांच्या नैसर्गिक भावना दाबून ठेवतो आणि दुसरीकडे तोच समाज त्या दडपलेल्या भावनांचा फायदा घेणाऱ्या लोकांना बाबा, गुरू, संत म्हणून मान देतो. हे किती विचित्र द्वंद आहे ! काही लोक बाबांकडे जातात. कारण त्यांना चमत्कार हवेत. काही जातात कारण त्यांना आधार हवा असतो. पण काही जण तिथे पोहोचतात, कारण त्यांच्या मनातल्या लैंगिक प्रश्नांना कुणी ऐकून घेत नाही. या सगळ्यांचा फायदा घेणारे लोक मग औषधांच्या नावाखाली, मंत्रांच्या नावाखाली शरीराशी आणि मनाशी खेळ

करतात. जेव्हा एखादी स्त्री किंवा पुरुष त्या जाळ्यात अडकतो, तेव्हा तो फक्त एका व्यक्तीचा नाही तर संपूर्ण समाजाच्या दुटप्पीपणाचा बळी ठरतो. मग प्रश्न पडतो, शिक्षणाचा उपयोग नेमका कुठे झाला ? जर शिकू नही आपण तर्क करायला, प्रश्न विचारायला, का ? म्हणायला शिकलो नाही, तर ते शिक्षण फक्त सर्टिफिकेट मध्येच अडकून राहते. मनात आणखी एक तर्ग उठतो, या सगळ्याला राजकीय पांढिबा का मिळतो ? कारण अंधश्रद्धा ही केवळ धार्मिक प्रश्न नसतो; तो सत्तेचा प्रश्न असतो. जिथे अंधार असतो, तिथेच काही लोकांना राज्य करायला सोंपे जाते. समाजात पदांवर बसणाऱ्या व्यक्तींनी विशेषतः महिला आयोगासारख्या संस्थांच्या प्रमुखानी फक्त पद धारण करणे पुरेसे नाही, त्यांची विचारसरणी वैज्ञानिक आणि संवेदनशील असावे गरजेचे आहे. कारण त्यांच्या एका गिण्यावर अनेक स्त्रियांचा भविष्य उभा असतो. मनातले तर्ग शांत व्हावेत म्हणून माणूस श्रद्धा धरतो हे चुकीचे नाही. पण श्रद्धा आणि अंधश्रद्धा यामध्ये एक सूक्ष्म पण महत्त्वाची रेषा आहे. श्रद्धा मनाला आधार देते, अंधश्रद्धा मनाला गुलाम बनवते. आणून मंदिरात जाऊ शकतो, देवावर विश्वास ठेवू शकतो पण त्याचवेळी एखाद्या बाबाच्या प्रत्येक शब्दाला अर्निम सत्य मानणे, त्याच्या स्पर्शाला चमत्कार समजणे हे मनाच्या अमरुक्षिततेचे लक्षण आहे, अध्यात्माचे

बहुजन सौरभ

डॉ. लीना निकम
9881669345

बोलण्याचा, प्रश्न विचारण्याचा. कारण शब्द हेही एक प्रकारचे शस्त्र असतात. 'यंत्रे सरकारने ध्यायला हवीत. न देते म्हणजे आधुनिक काळ्यतील अस्पृश्यता आहे,' आणि एखाद्या कंत्राटदाराने कामगाराला विषारी रंसांमध्ये मरू दिले, तरी त्याच्यावर गुन्हा दाखल होत नाही. याला व्यवस्थेची उदासीनता नाही तर व्यवस्थेची सहभागिता म्हणावे लागेल. तमिळनाडूने 'बॅंडूट' हे रोबोटिक यंत्र काही शहरांत वापरणे सुरू केले आहे, आयआयटी मद्रासने सीवर स्वच्छतेसाठी रोबोट विकसित केला आहे. केरळमध्ये कामगारांना यंत्रे चालवण्याचे प्रशिक्षण दिले जात आहे. हे छोटे प्रयत्न आशेचे किरण आहेत. नमस्ते योजनेने सीवर जेटिंग मशिन, सॅक्शन मशिन आणि रोबोटिक उपकरणे तैनात करण्यावर लक्ष केंद्रित केले असून, कामगारांना मशिन ऑपरेटर म्हणून प्रशिक्षित केले जात आहे हे केवळ सुखदा नाही तर सामाजिक प्रतिश्ठीही जोडलेले आहे. पण हे पुरेसे नाही. ज्या वेगाने मृत्यू होत आहेत, त्या तुलनेत यंत्रणीकरणाचा वेग कासवाच्या गतीने चालतो आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी म्हटले होते, आमची लढाई धनासाठी नाही, मानवी प्रतिष्ठेसाठी आहे. ते शब्द आज उच्चारताना लाज वाटते, कारण स्वातंत्र्याच्या 78 वर्षांनंतरही ती प्रतिष्ठा मिळलेली नाही. सीमेवर शहीद झालेल्या जवानाला संपूर्ण देश श्रद्धांजली वाहतो, पण सीवरमध्ये प्राण गमावलेल्या त्या अनाम कामगारचे नाव कोण घेतो ? सैनिक देशाच्या सहद्दी सांभाळतो, तर सफाई कामगार आपल्या शहरांना रोपांपासून वाचवतो. एकाकाल अत्याधुनिक शास्त्रे, दुसऱ्याकाल रिकामे हात ही आपली सभ्यता आहे का ? देश 2047 पर्यंत विकसित राष्ट्र होण्याचे स्वप्न पाहतो. पण ज्या देशात माणसे अजूनही घाण डोक्यावर वाहतात, सीवरमध्ये गुदमरतात आणि त्यांच्या मृत्यूवर कोणाला शरम वाटत नाही, तो देश 'विकसित' कसा म्हणवेल ? श्रमाची प्रतिष्ठा केवळ भाषणात राहणार नाही, ती जमिनीवर उतरवावी लागेल. प्रत्येक दोषी कंत्राटदाराला तुरुंग व्हायला हवा, प्रत्येक मृत कामगाराला कुटुंबाला वेळी न्याय मिळवला हवा, आणि प्रत्येक सीवरमध्ये माणसापेजी यंत्र उतरायला हवे नाहीतर तोपर्यंत देशाचे हे ऋण उघडेच राहील. ■ ■

देशाच्या प्रगतीच्या कथा आपण अभिमानाने सांगतो. चांद्रयानाच्या यशस्वी, डिजिटल भारताची, वेगाने वाढणाऱ्या अर्थव्यवस्थेची चर्चा आपण प्रत्येक मंचावरून कितावावरून करतो. पण या तेजस्वी चित्रामागे एक काळोख दडलेला आहे तो म्हणजे गटारात उतरून जीव धोक्यात घालणाऱ्या सफाई कर्मचाऱ्यांचा. हा काळोख केवळ गटारांपुरता मर्यादित नाही, तो आपल्या समाजाच्या मनात खोलवर पसरलेला आहे. शेकडो वर्षांपासून चालत आलेली हाताने मैला साफ करण्याची प्रथा आजही भारतात सुरू आहे.

ही केवळ एक सामाजिक समस्या नाही, तर ती आपल्यासाठी आणि विकसित अर्थव्यवस्था म्हणतात. यासाठी राष्ट्रीय लज्जास्पद असून कोणत्याही सुसंस्कृत लोकशाही समाजात असे घडणे म्हणजे त्या समाजाच्या संवेदनशीलतेवर प्रश्नचिन्ह उभे करणे आहे. जेव्हा एखादा माणूस केवळ जगण्यासाठी सीवर किंवा सेंटिक टँकमध्ये उतरतो आणि तिथेच जीव गमावतो, तेव्हा आपण म्हणवणारी सभ्यता कुठे जाते ? हा प्रश्न येथे निर्माण होतो. जीवन जगण्यासाठी, दुसऱ्यांची घाण साफ करण्यासाठी. स्वतःला मृत्यूच्या स्वाधीन करणे हे अमानवीय अमानुष आहे. यामध्ये दलित आदिवासी शक्ती अधिकार मंचाने जाहीर केलेल्या आकड्यांनुसार 2024 मध्ये मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंगमुळे 116 कामगारांचा मृत्यू झाला, तर 2025 मध्ये हा आकडा आणखी वाढून 158 वर पोहोचला. याचा अर्थ असा की दर दोन-तीन दिवसांनी एक माणूस आपल्या देशात सीवर किंवा सेंटिक टँक साफ करताना मरतो आणि हे सगळे असे घडत राहते. कारण समाज सुत्र आहे, प्रशासन बेफिकरी आहे आणि राजकारण्यांना याची गरज वाटत नाही. केंद्र सरकारने राज्यसभेत दिलेल्या माहितीनुसार 2021 ते 2025 या पाच वर्षांत 315 सफाई कामगारांचा मृत्यू झाला. यामध्ये महाराष्ट्रात सर्वाधिक 53 मृत्यू नोंदवले गेले, त्यानंतर हरियाणात 43, तमिळनाडूत 38, उत्तर प्रदेशात 35, दिल्लीत 26, गुजरातमध्ये 25, आणि राजस्थानात 24 मृत्यू झाले. पण या आकड्यांवर विश्वास

विकासाच्या गजरात गटारातील मृत्यूंची दडपलेली किंकाळी

ठेवणे कठीण आहे, कारण वास्तवात हे प्रमाण कित्येक पटींनी जास्त असते. ग्रामीण भागात, दुर्गम इलाख्यांत, कंत्राटदारांच्या दबावाखाली अनेक मृत्यू कधीच नोंदवले जात नाहीत. राष्ट्रीय सफाई कर्मचारी आयोगाच्या आकडेवारीनुसार 1993 ते जून 2025 पर्यंत एकूण 1,313 सीवर आणि सेंटिक टँक मृत्यू नोंदवले गेले. म्हणजेच दरवर्षी सरासरी 41 जीव या बंदी असलेल्या प्रथेच्या भक्ष्यस्थानी पडतात. सफाई कर्मचारी आंदोलनाचे राष्ट्रीय संयोजक बेज्ञवाळा विल्सन सांगतात की, हा आकडा सुद्धा वास्तवापेक्षा खूप कमी आहे, कारण अनेक मृत्यू कधीच नोंदवले जात नाहीत. दिल्लीत जानेवारी ते ऑगस्ट 2025 या काळात पाच सीवर मृत्यू नोंदवले गेले होते आणि सप्टेंबरमध्ये आणखी एका मृत्यूने ही संख्या सहजर पोहोचली. संपूर्ण 2024 मध्ये दिल्लीत सात मृत्यू झाले होते. दिल्ली आता देशात मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंग मृत्यूंमध्ये सर्वात वाईट स्थितीत असून, कोणत्याही पीडित कुटुंबाला आजपर्यंत नुकसानभरपाई मिळवलेली नाही. राजधानीतच हे हाल असतील तर उर्वरित देशाची स्थिती काय असेल, याचा विचारही अंगावर काटा आणतो. या सगळ्या वेदनांचे मूळ शोषायला फार खोल जावे लागत नाही. दलित भारतीय लोकसंख्येच्या केवळ 16 टक्के असले तरी देशातील 97 टक्के मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंग दलित आहेत. हा योगायोग नाही, हा हजारो वर्षांच्या जातीयव्यवस्थेचा परिपाक आहे. ज्या व्यवस्थेने ठरवले की काही माणसे जन्मतःच घाण साफ करण्यासाठी बनलेली आहेत, त्या व्यवस्थेने आज कायदे बदलले, परंतु मानसिकता तशीच ठेवली. संसदेत सरकारने सांगितले की हे काम जातीयवर नव्हे तर व्यवसायावर आधारित आहे आणि मृत कामगारांची जातनिहाय माहिती ठेवली जात नाही. या

बहुजन सौरभ

न्यायालयाने 27 मार्च 2014 रोजी आदेश दिला की सुरक्षा साधनांशिवाय कोणाला सीवरमध्ये उतरवणे गुन्हा आहे, त्यासाठी दोन लाख रुपये दंड किंवा दोन वर्षे तुरुंगवास होऊ शकतो. ऑक्टोबर 2023 मध्ये पुन्हा न्यायालयाने आदेश दिला, नुकसानभरपाई 10 लाखांवरून 30 लाखांवर नेली. जानेवारी 2025 मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने दिल्ली, मुंबई, चेन्नई, कोलकाता, बेंगळूरू आणि हैदराबाद या सहा महानगरांत मॅन्युअल सीवर सफाईवर संपूर्ण बंदी घालण्याचा आदेश देऊन नागरी प्रमुखांना फेब्रुवारीपर्यंत प्रतिज्ञापत्र सादर करण्यास सांगितले. पण तशी कोणतीही घडामोड घडली नाही. कायदे येतात, आदेश येतात, नुकसानभरपाई वाढते पण मृत्यू थांबत नाहीत. हे म्हणजे जखम बुजवण्यापेक्षा मलमलपट्टी बदलत राहण्यासारखे आहे. सरकार सांगते की 29 जून 2025 रोजी संसदेत दिलेल्या उतरात 'राज्यांकडून मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंगची कोणतीही घटना आढळली नाही' असे नमूद केले. शिवाय 'मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंगमुळे कोणताही मृत्यू झाल्याचे कळवण्यात आलेले नाही' असेही सांगण्यात आले. परंतु त्याचवेळी NCSK या आकड्यांनुसार मृत्यू सुरू आहेत. एका बाजूला मृतदेह सापडतात, दुसऱ्या बाजूला

सरकार म्हणते मृत्यूच नाहीत. या ढोंगाला काय म्हणावे ? सरकार 'मॅन्युअल स्कॅन्डॅजिंग' आणि 'सीवरची धोकादायक सफाई' यांच्यात एक कृत्रिम फरक निर्माण करून आपले हात धुऊन घेते. कामगार मरतो तेव्हा त्याला 'अपघाती मृत्यू' म्हटले जाते. हा सरकारी भाषेचा खेळ माणसाच्या जिवाशी खेळतो भारताचे 'डिजिटल इंडिया' जिथे एका बाजूला चंद्रयान चंद्रावर उतरते आणि दुसऱ्या बाजूला माणसे आजही अंधाऱ्या सीवरमध्ये विषारी वायूत गुदमरून मरतात. हे किती मोठे विरोधाभास आहे आता यंत्रणीकरणाची बाब बघा. नमस्ते योजनेतगत ऑगस्ट 2025 पर्यंत 85,819 सीवर आणि सेंटिक टँक कामगारांची डिजिटल नोंदणी झाली, 76,736 कामगारांना पीपीई किट देण्यात आले, आणि 60,586 कामगारांना आयुष्यात भागत काई दिले गेले. हे आकडे वाचताना बरे वाटते, पण लगेचच प्रश्न उभा राहतो जर यंत्रे आली, पीपीई किट आली, तर मृत्यू का थांबत नाहीत ? महाराष्ट्रात 'मॅनहोल ते मशीनहोल' योजना सुरू झाली असली तरी अनेक शहरांमध्ये यंत्रे धूळ खात पडली आहेत. कारण त्यांना चालवण्यासाठी प्रशिक्षित कामगार नाहीत, सुटे भाग नाहीत किंवा प्रशासनाला रस नाही. कारण योजना कागदावर सुंदर असतात, जमिनीवर मात्र तीव्र जुनी कहाणी. म्हणजे येरे माझ्या मागल्या. राष्ट्रीय सफाई कर्मचारी आयोगाला मागील वर्षी वेतन न मिळणे, सुरक्षा उपकरणांची कमतरता आणि जातीआधारित भेदभावाबद्दल 842 तक्रारी आल्या होत्या. त्यातील 130 तक्रारी एकट्या उत्तर प्रदेशातून होत्या. या संख्येचा अर्थ लक्षात घ्या एका वर्षात 842 वेळ कुठे तरी एखाद्या कामगाराला पाग मिरवला नाही, त्याला संरक्षक साधने दिली नाहीत, किंवा त्याच्याशी जातीयवून भेदभाव झाला आणि हे सगळे असताना सरकार म्हणते की काहीच गैर होत नाही. सर्वात संतापजनक गोष्ट म्हणजे शिक्षेचा पूर्ण अभाव. एम.एस. अंकेट 2013 मध्ये स्पष्ट आहे की सुरक्षा साधनांशिवाय कामगाराला सीवरमध्ये उतरवणे दंडनीय गुन्हा आहे. सरकार

केवळ सफाई कामगारांना कर्जे घेऊन यंत्रे विकत घेण्यास सांगते. हे कामगारांना त्याच कामाला जोडून ठेवते, फक्त यंत्रांसह. 'यंत्रे सरकारने ध्यायला हवीत. न देते म्हणजे आधुनिक काळ्यतील अस्पृश्यता आहे,' आणि एखाद्या कंत्राटदाराने कामगाराला विषारी रंसांमध्ये मरू दिले, तरी त्याच्यावर गुन्हा दाखल होत नाही. याला व्यवस्थेची उदासीनता नाही तर व्यवस्थेची सहभागिता म्हणावे लागेल. तमिळनाडूने 'बॅंडूट' हे रोबोटिक यंत्र काही शहरांत वापरणे सुरू केले आहे, आयआयटी मद्रासने सीवर स्वच्छतेसाठी रोबोट विकसित केला आहे. केरळमध्ये कामगारांना यंत्रे चालवण्याचे प्रशिक्षण दिले जात आहे. हे छोटे प्रयत्न आशेचे किरण आहेत. नमस्ते योजनेने सीवर जेटिंग मशिन, सॅक्शन मशिन आणि रोबोटिक उपकरणे तैनात करण्यावर लक्ष केंद्रित केले असून, कामगारांना मशिन ऑपरेटर म्हणून प्रशिक्षित केले जात आहे हे केवळ सुखदा नाही तर सामाजिक प्रतिश्ठीही जोडलेले आहे. पण हे पुरेसे नाही. ज्या वेगाने मृत्यू होत आहेत, त्या तुलनेत यंत्रणीकरणाचा वेग कासवाच्या गतीने चालतो आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी म्हटले होते, आमची लढाई धनासाठी नाही, मानवी प्रतिष्ठेसाठी आहे. ते शब्द आज उच्चारताना लाज वाटते, कारण स्वातंत्र्याच्या 78 वर्षांनंतरही ती प्रतिष्ठा मिळलेली नाही. सीमेवर शहीद झालेल्या जवानाला संपूर्ण देश श्रद्धांजली वाहतो, पण सीवरमध्ये प्राण गमावलेल्या त्या अनाम कामगारचे नाव कोण घेतो ? सैनिक देशाच्या सहद्दी सांभाळतो, तर सफाई कामगार आपल्या शहरांना रोपांपासून वाचवतो. एकाकाल अत्याधुनिक शास्त्रे, दुसऱ्याकाल रिकामे हात ही आपली सभ्यता आहे का ? देश 2047 पर्यंत विकसित राष्ट्र होण्याचे स्वप्न पाहतो. पण ज्या देशात माणसे अजूनही घाण डोक्यावर वाहतात, सीवरमध्ये गुदमरतात आणि त्यांच्या मृत्यूवर कोणाला शरम वाटत नाही, तो देश 'विकसित' कसा म्हणवेल ? श्रमाची प्रतिष्ठा केवळ भाषणात राहणार नाही, ती जमिनीवर उतरवावी लागेल. प्रत्येक दोषी कंत्राटदाराला तुरुंग व्हायला हवा, प्रत्येक मृत कामगाराला कुटुंबाला वेळी न्याय मिळवला हवा, आणि प्रत्येक सीवरमध्ये माणसापेजी यंत्र उतरायला हवे नाहीतर तोपर्यंत देशाचे हे ऋण उघडेच राहील. ■ ■

विकास परसराम मेश्राम
मो. 7875592800

स्वामिमानाचे स्मरणशिल्प १०९

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा मिहान पुनर्वसन खापरी कलकुही, नागपूर.

मिहान पुनर्वसन (खापरी कलकुही) एरीयात बौद्ध बांधवांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व तथागत गौतम बुद्ध यांच्या पुतळा बसविला. वेळोवेळी दिन विशेष निमित्ताने लोक एकत्र येतात. कार्यक्रम घेतात. महिलांचा सहभाग जास्त असतो.

संवाद मित्र, भीमराव म्हैस्कर मो.9764410363

महत्वाचे

भारतीय बौद्ध महासभा महानगर जिल्हा शाखेची 29 मार्चला बैठक

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा महानगर जिल्हा शाखा, नागपूर यांची पुनर्गठन बैठक रविवार, दि. 29 मार्च 2026 रोजी सकाळी 11 वाजता आयोजित करण्यात आली आहे. ही बैठक पूर्व नागपूर येथील सुगत बुद्ध विहार, बाभुळवन (गरोबा मैदान परिसर) येथे पार पडणार आहे. या बैठकीस महासभेचे जिल्हा व विभागीय पदाधिकारी, ग्रामणे, बौद्धाचार्य, केंद्रीय शिक्षक, समता सैनिक दलाचे कार्यकर्ते तसेच समाजातील श्रद्धावान व शीलसंपन्न उपासक यांना उपस्थित राहण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे. तसेच भारतीय बौद्ध महासभेमध्ये कार्य करण्यास इच्छुक असलेल्या सर्व समाज बांधवांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून बैठकीस यशस्वी करावे, असे आवाहन आयोजकांनी केले आहे. या बैठकीच्या माध्यमातून संघटनात्मक बळकटीकरण, नव्या पदाधिकाऱ्यांची निवड व आगामी कार्ययोजना यावर चर्चा होणार असल्याची माहिती देण्यात आली आहे. कार्यक्रमासाठी प्रभारी भीमराव फुसे यांनी सर्व संबंधितांना उपस्थित राहण्याचे आवाहन केले आहे.

जुन्या नळधारकांना नविन जोडणी मोफत द्या वानाडोंगरी ग्राहक पंचायतचे निवेदन

हिंगणा : वानाडोंगरी नगरपरिषद परिसरातील जनतेला नवीन नळ योजनेचे नवीन कनेक्शन देण्यात येणार आहे. त्यासाठी वानाडोंगरी शहरातील सर्व नळजोडणी घेणाऱ्या ग्राहकांना उरवलेली रक्कम नगरपरिषद कार्यालयात अर्जासह भरावी लागणार आहे. वानाडोंगरी नगरपरिषद परिसरातील नविन नळजोडणी घेणाऱ्या ग्राहकांना प्रत्येकी 6000 रुपये भरावे लागणार आहे तर ज्यांनी ग्रामपंचायत असतानाच नळजोडणी घेतलेली आहे आणि दरवर्षी पाणीकर सुद्धा सातत्याने भरत आहेत. अशा जुन्या नळधारकासाठी सुद्धा नगरपरिषद कार्यालयात 5500 रुपये घेण्याचे उरविलेले आहे. तेव्हा हा जुन्या नळ ग्राहकावर फार मोठा आर्थिक अन्याय आहे. गोरगरीब जनता जी दररोज हातावर आणून पानावर खातात अशांनी एवढी मोठी रक्कम कसे काय भरायचे आणि कुठून आणायचे. तेव्हा जुन्या नळ ग्राहकांना मोफत नळ कनेक्शन देण्यात यावे अशी मागणी वानाडोंगरी शहर ग्राहक पंचायतच्या वतीने नगराध्यक्ष सुनंदा बागडे यांना निवेदनाद्वारे करण्यात आलेली आहे. याप्रसंगी विनावक इंगळे, अरुण कैकाडे, सतीश सातपुते, राहुल देवगिरकर व भुणेश ठाकरे हे उपस्थित होते. तसेच नगराध्यक्षा सुनंदा बागडे यांना निवेदन देतांना कृपाशंकर गुप्ता, संतोष कानेरकर, देवचंद काळे व राहुल बागडे उपस्थित होते.

दीक्षाभूमीवर बसपाने साजरी केली सम्राट अशोक जयंती

नागपूर : जंबूदीपातील प्रियदर्शी महान सम्राट चक्रवर्ती राजा अशोक यांची 2030 जयंती बहुजन समाज पार्टीच्या वतीने आज दीक्षाभूमी स्मारकातील सम्राट अशोकांच्या पुतळ्याला माल्यार्पण करून हर्षोत्सवांसह साजरी करण्यात आली. याप्रसंगी प्रमुख पाहुणे माजी माहिती संचालक भिक्खू महेंद्र कौसल, भिक्खू डॉ. धर्मोदय महाधुरे, विद्यार्थी नेते आशिष फुलडेले, महिला नेत्या रंजना ठोरे यांनी मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व संचालन बसपाने प्रदेश सचिव उमम शेणडे यांनी तर समाजोप बसपाचे शहराध्यक्ष अनिकेत कुतमरावे यांनी केला. मौर्य साम्राज्य हे भारतातील अत्यंत प्रगतिशील समजले जाते. अशोकावर तथागत बुद्धाच्या विचारधारेचा प्रभाव पडल्याने त्यांनी आपला मुलगा महेंद्र व मुलगी संघमित्रा यांना धम्म कार्यासाठी दाद देऊन बुद्ध धम्माला जाग्रह प्रचार केला. त्यांच्या राज्यात मानवा सोबतच पशुपक्ष्यांचीही विशेष काळजी घेतल्या

जायची. त्यांच्या काळाला स्वर्णयूग म्हणून संबोधले जाते. म्हणूनच कांशीरामजींनी सम्राट अशोकाच्या युगाचे स्वप्न बघितले होते. अशा प्रकारचे मत याप्रसंगी उपस्थित पाहुण्यांनी व्यक्त केले. याप्रसंगी बसपाचे जिल्हा महासचिव चंद्रशेखर कांबळे, सचिव अभिलेश वाहने, युवा नेते सदानंद जामाडे, नितिन वंजारी, अभय डोंगरे, शहर महासचिव सौरभ जामगडे, स्पर्निल ढवळे, सोनू भिवगडे, शामराव तिरपुडे, मोनू भिवगडे प्रामुख्याने उपस्थित होते.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सोम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मॅडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Published at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujsansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648

राष्ट्रीय ओबीसी महासंघाचा जनगणनेत ओबीसी कॉलमसाठी हुंकार

नागपूर : राष्ट्रीय ओबीसी महासंघ, बी. सी. वेलफेअर असोसिएशन व ओबीसी महासभा यांच्या वतीने दिल्ली येथील जंतर-मंतरवर आज राष्ट्रीय ओबीसी महासंघाचे अध्यक्ष डॉ. बबनराव तायवाडे यांच्या नेतृत्वाखाली ओबीसी जनगणना व इतर मागण्यांसाठी आंदोलन करण्यात आले. या आंदोलनात देशातील महाराष्ट्र, तेलंगणा, आंध्र प्रदेश, मध्य प्रदेश, पंजाब, हरियाणा, बिहार, आसाम आदी राज्यांतून मोठ्या संख्येने ओबीसी बांधव सहभागी झाले होते. ओबीसी महासंघाची भूमिका मांडताना डॉ. बबनराव तायवाडे यांनी मागील 30 वर्षांपासून ओबीसीचा लढा विविध राज्यांत सुरू आहे. देशात ओबीसीची लोकसंख्या सुमारे 60 टक्के असतानाही आजपर्यंत ओबीसी जनगणना होत नाही, ही अत्यंत खेदाची बाब आहे. जोपर्यंत ओबीसीची अचूक संख्या समोर येत नाही, तोपर्यंत ओबीसी समाजाचे हक्क पूर्ण होऊ शकत नाहीत. ओबीसीची क्रिमिलेयरची मर्यादा वाढवावी. तसेच लष्ट 2026 चे विधेयक लागू करावे, अशी मागणी त्यांनी केली. या धर्णे आंदोलनात तेलंगणातील भी ही

वेलफेअर असोसिएशनचे अध्यक्ष श्रीनिवास जाजुला, महाराष्ट्रातील खासदार प्रतिभा धानोरकर, खासदार श्यामकुमार बर्वे, खासदार बळवंत वानखेडे, खासदार नामदेवराव किरसाण, खासदार बाळूमामा म्हाने, खासदार प्रशांत पडोळे, खासदार कल्याण काळे, तसेच मध्य प्रदेशचे माजी आमदार प्रजापती, ओबीसी महासभेचे धर्मेंद्र कुशवाहा, उत्तर प्रदेशचे ओबीसी सभेचे तरुण कुमार, दिल्लीचे अध्यक्ष शिवप्रसाद साहा व केरळ, तामिळनाडू, तेलंगणा आंध्रप्रदेश या राज्यातील खासदार कार्यकर्ते आदी मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. मध्य प्रदेशच्या महिला अध्यक्षा रत्नमाला पिसे, महाराष्ट्राच्या महिला अध्यक्षा ज्योती ढोकेण, पंजाबचे इंदरजित पाल सिंग,

आसामचे कमलेश गुप्ता, उत्तर प्रदेशचे तरुण कुमार पटेल, शकील अन्सारी महाराष्ट्राचे शकील पटेल आदींचा सहभाग होता. धर्णे आंदोलनाचे प्रास्ताविक महासंघाचे महासचिव सचिन राजूकर यांनी केले, तर संचालन किसान महासंघाचे अध्यक्ष प्रकाश साबळे यांनी केले. या प्रसंगी राष्ट्रीय सचिव शरद वानखेडे, राष्ट्रीय युवा अध्यक्ष सुभाष घाटे, नागपूर शहराध्यक्ष परमेश्वर राजत, कोषाध्यक्ष गुनेश्वर आरीकर, उपाध्यक्ष शेषराव येलेकर, गणेश गाडेकर, अविनाश घांगरे, अॅड. घनश्याम माणे, नरेश बढे, सुरेश कोंगे, रतिका डाफ, रामभाऊ कावडकर आंदोलनाची सांगता शेषराव येलेकर यांनी केले. या आंदोलनात मोठ्या संख्येने ओबीसी बांधव उपस्थित होते.

दि रिपब्लिकन्सतर्फे समता सैनिक दलाच्या प्रशिक्षणाची सांगता

नागपूर : रिपब्लिकन चळवळीला साहित्यिक आणि बुद्धिजीवींमुळे खोळ बसल्याची खंत ज्येष्ठ रिपब्लिकन विचारवंत डॉ. एन.व्ही. ढोके यांनी व्यक्त केली. दि रिपब्लिकन्स या संघटनेमार्फत जिल्हा परिषदेच्या शाळेत आयोजित केलेल्या समता सैनिक दलाच्या प्रशिक्षणात ते मार्गदर्शक म्हणून बोलत होते. दी रिपब्लिकनचे संस्थापक आणि रिपब्लिकन युवा नेतृत्व हर्षवर्धन ढोके यावेळी प्रामुख्याने उपस्थित होत. डॉ. एन.व्ही. ढोके म्हणले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा रिपब्लिकन विचार पुढे नेवून रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडियाची बांधणी करण्याऐवजी साहित्यिक कविता, कादंबऱ्या लिहित बसले. कवी संमेलने घेण्यात त्यांना धन्यता वाटते. मात्र सर्वसामान्यांचे प्रश्न कथा, कादंबऱ्या,

कविता लिहून सुटत नसतात. त्यासाठी भक्कम राजकारण करावे लागते. साहित्यिकांनी लोकांच्या प्रश्नांकडे पाठ फिरवली. हर्षवर्धन ढोके यांनी विद्यमान समता सैनिक दलाच्या योग्यतेवर प्रश्न चिन्ह उभे केले. खंड 17 मध्ये डॉ. बाबासाहेबांच्या समता सैनिक दलाच्या घटनेत RPI चा अध्यक्ष स्वरू च्या प्रमुखाची नियुक्ती करतो. समता सैनिक दलाची निर्मिती RPI च्या उभारणीसाठी आहे. लेफ्ट राईट करण्यासाठी नव्हे अशी स्पष्ट भूमिका त्यांनी मांडली. समता सैनिक दलाचे राहुल सोमकुवर आणि विशाल शेंडे यांनी हे प्रशिक्षण आयोजित करण्यास पुढाकार घेतला. यावेळी मंडासावर्गी, परसोडी, पिंपळ, बागोडा आणि कनियाडोल येथील दलाचे सैनिक प्रशिक्षणात सहभागी झाले होते.

‘गटार’ नाटकाच्या 122 व्या प्रयोगाला भरभरून प्रतिसाद

नागपूर : वीरेंद्र गणवीर यांचे भारतीय रंगभूमीवर गाजत असलेले बहुचर्चित नाटक ‘गटार’चा 120 व 121 वा यशस्वी प्रयोग नुकताच अनुक्रमे दि. 27 फेब्रुवारी आणि 09 मार्च 2026 रोजी मुंबई मराठी पत्रकार संघ, मुंबई आणि नागपुरातील महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळ सभागृह येथे प्रेक्षकांच्या मनावर अधिराज्य गाजवित प्रचंड मोठ्या प्रतिसादात नाट्यप्रयोग झाला.

या नाटकाने भारतीय रंगभूमीवर 122 पुरस्कार पटकविले असून हा सुद्धा एक इतिहास उरलेला आहे. हे महत्वाचे आहे. प्रस्तुती बहुजन रंगभूमी, नागपूर संस्थेने केली होती. नाटकात श्रेयश अतकर, रंजित वानखेडे, रिशिल ढोबळे, अस्मिता पाटील, साक्षी नायगावकर, वैभव माकोडे यांच्या प्रमुख भूमिका आहेत. नेपथ्य ऋषिकेश पोर्जे, प्रकाश योजना वीरेंद्र गणवीर, पार्श्व संगीत आशिष दुर्गे, रंगभूषा वेशभूषा अर्णवी शेंडे तर रंगमंचीय व्यवस्था सांची तेलंग, शशांक गवळी यांची होती. नाटकात गटार म्हणजे सगळीच घाण वाहून नेणारी लाईन म्हणजेच गटार. वंश परंपरेने हे काम करणारे

लोक आहेत त्यांना घाणीत उतरून हे काम करावे लागते. आपल्या देशात जाती व्यवस्था ही माणसांच्या कामांनी म्हणजे व्यवसायाशी बांधली गेलेली आहे. जाती टिकविण्यासाठी लोकांना असे करकचून बांधून ठेवले गेले आहे. व्यवसाय सुटत नाही म्हणून जात सुटत नाही. जाती आणि जातीशी बांधलेले व्यवसाय सोडण्याचे धाडस करणारी माणसेच जाती नष्ट करू शकतात. ज्या कारणांमुळे जाती टिकतात ती कारणे कायम ठेऊन जाती कधीच नष्ट होत नाहीत. ती कारणे जाळणे म्हणजे जातीच्या हरळीच्या मुठ्या आहेत. नेपथ्य ऋषिकेश पोर्जे, प्रकाश योजना वीरेंद्र गणवीर, पार्श्व संगीत आशिष दुर्गे, रंगभूषा वेशभूषा अर्णवी शेंडे तर रंगमंचीय व्यवस्था सांची तेलंग, शशांक गवळी यांची होती. नाटकात गटार म्हणजे सगळीच घाण वाहून नेणारी लाईन म्हणजेच गटार. वंश परंपरेने हे काम करणारे

भविष्याचाही उप:काल या नाटकत आहे. गटारीने गिळलेले बाबा - अम्मा चे पुर्वज हा गटारीकरणाचा भुतकाळ आहे आणि बाबा, अम्मा, गौतम, यादव हा गटारी करण्याचा वर्तमान आहे. बाबा, गौतम, यादव यांचे मृत्यू नाटकाच्या शेवटी होतात. म्हणजे या माणसांचे जगणे आणि मृत्यू गटारीनेच नियंत्रित केले आहे. गटारीत लग्न बसलेल्या मुलुने या लोकांची जीवने संपविली आहे. या गटारीकरणाच्या भीषण गत्रीचा अस्त घडवणारी पहाट नाटकातच शेवटी झालेली आहे. या क्रांतिकारी पहाटेचे नाव रवी आहे. रवी शिकायला लागला. तो गटार काम करणाऱ्या वस्तीतून मनाने बाहेर पडला आहे. गटार नावाच्या मृत्यू.0000

हिंगणा परिसरात ना पेट्रोल ना गॅस जनता त्रस्त, अधिकारी मस्त

वानाडोंगरी : हिंगणा परिसरातील वानाडोंगरी अग्रवाल गॅस एजन्सीमध्ये एलपीजी गॅस सिलिंडरची मोठी टंचाई निर्माण झाली असून, रात्री 12 पासून लोक सिलिंडरसाठी रांगेत लागतात. यामुळे स्थानिक नागरिकांमध्ये तीव्र नाराजी पसरली आहे. ग्राहकांना ना सिलिंडर बरोबर मिळत आहे, ना पेट्रोल मिळत आहे. परिसरातील जनता फारच त्रस्त आहे, तर अधिकारी मात्र आपल्या दैनंदिन कामात व्यस्त आहे. वानाडोंगरी अग्रवाल गॅस एजन्सीला भेट दिली असता गोडऊन समोर फार मोठी सिलिंडरची रांग लावून लोक मात्र उन्हातन्हात उभे होते तर कोणी झाडाच्या सावलीत बसले होते. परंतु सिलिंडरची गाडी आलेली नव्हती. तर महाजनवाडी येथील नायरा पेट्रोल पंपावरसुद्धा सकाळ पासून रांगेत उभे होते. परन्तु पेट्रोल पंपावर कुणीही कर्मचारी उपस्थित नव्हते. सदर प्रतिनिधी यांनी चौकशी केली असता 4 वाजता पेट्रोल गाडी येणार असल्याची माहिती मिळली. पंचवटी येथील पेट्रोल पंपावर सिलिंडर मिळत नव्हते. अनेक ग्राहकांनी वेळेवर बुकिंग करूनही त्यांना 4 ते 5 दिवसांपर्यंत सिलिंडर मिळत नसल्याने घरगुती कामकाजावर मोठा परिणाम होत आहे. प्रत्यक्षात ग्राहकांना मात्र अतिरिक्त आर्थिक भार सोसावा लागत आहे. प्रशासनाने या प्रकरणात तातडीने लक्ष देऊन गॅस पुरवठा नियमित करण्याची मागणी ग्राहक पंचायत पदाधिकारी अरुण कैकाडे, सतीश सातपुते, राहुल देवगिरकर व भुणेश ठाकरे यांनी केली आहे. तसेच नागलवाडी येथील संगम गॅस एजन्सीचे मालक नितो न अग्रवाल यांची भेट घेऊन सिलिंडर टंचाई बाबत चर्चा केली.

वानाडोंगरी : हिंगणा परिसरातील वानाडोंगरी अग्रवाल गॅस एजन्सीमध्ये एलपीजी गॅस सिलिंडरची मोठी टंचाई निर्माण झाली असून, रात्री 12 पासून लोक सिलिंडरसाठी रांगेत लागतात. यामुळे स्थानिक नागरिकांमध्ये तीव्र नाराजी पसरली आहे. ग्राहकांना ना सिलिंडर बरोबर मिळत आहे, ना पेट्रोल मिळत आहे. परिसरातील जनता फारच त्रस्त आहे, तर अधिकारी मात्र आपल्या दैनंदिन कामात व्यस्त आहे. वानाडोंगरी अग्रवाल गॅस एजन्सीला भेट दिली असता गोडऊन समोर फार मोठी सिलिंडरची रांग लावून लोक मात्र उन्हातन्हात उभे होते तर कोणी झाडाच्या सावलीत बसले होते. परंतु सिलिंडरची गाडी आलेली नव्हती. तर महाजनवाडी येथील नायरा पेट्रोल पंपावरसुद्धा सकाळ पासून रांगेत उभे होते. परन्तु पेट्रोल पंपावर कुणीही कर्मचारी उपस्थित नव्हते. सदर प्रतिनिधी यांनी चौकशी केली असता 4 वाजता पेट्रोल गाडी येणार असल्याची माहिती मिळली. पंचवटी येथील पेट्रोल पंपावर सिलिंडर मिळत नव्हते. अनेक ग्राहकांनी वेळेवर बुकिंग करूनही त्यांना 4 ते 5 दिवसांपर्यंत सिलिंडर मिळत नसल्याने घरगुती कामकाजावर मोठा परिणाम होत आहे. प्रत्यक्षात ग्राहकांना मात्र अतिरिक्त आर्थिक भार सोसावा लागत आहे. प्रशासनाने या प्रकरणात तातडीने लक्ष देऊन गॅस पुरवठा नियमित करण्याची मागणी ग्राहक पंचायत पदाधिकारी अरुण कैकाडे, सतीश सातपुते, राहुल देवगिरकर व भुणेश ठाकरे यांनी केली आहे. तसेच नागलवाडी येथील संगम गॅस एजन्सीचे मालक नितो न अग्रवाल यांची भेट घेऊन सिलिंडर टंचाई बाबत चर्चा केली.

‘वाघमारे बाबा, किंवा कॅप्टन अशोक खरात बाबासारखी प्रकरणे पुन्हा घडली तर जबाबदार कोण ?’

होंगी ‘बाबा’ना राजकीय संरक्षण थांबवा

नागपूर : 1990च्या दशकात पुणे परिसरात उघडकीस आलेल्या तथाकथित ‘वाघमारे बाबा’ प्रकरणाने महाराष्ट्राला हादरवले होते. भैरवी पुजेच्या नावाखाली महिलांचे लैंगिक शोषण करणाऱ्या वाढींगाला न्यायालयाने 20 वर्षांची शिक्षा सुनावली होती. आता कॅप्टन खरात बाबा सारखे आजही राज्यात अशाच प्रकारचे बाबा, तांत्रिक आणि गुरू राजरोसपणे फिरत आहेत आणि हे फक्त योगायोग नाही, तर

हे स्पष्ट आहे की, अंधश्रद्धा ही केवळ सामाजिक समस्या नसून ती आता राजकीय संरक्षणाखाली वाढणारी गुहेगारी व्यवस्था बनली आहे. ‘कॅप्टन खरात बाबा’ प्रकरणातूनही जर राख्यकते जागे झाले नाहीत, तर हीच परिस्थिती आजही भयावह होणार आहे. पीडितांना न्याय मिळवून दिला आहे. आता अशा दुष्कृत्याची शासनाने दखल घेण्यासाठी आमच्या ठाम मागण्या : अशा सर्व प्रकरणांची राजकीय आश्रयामुळे शक्य होत आहे, असा गंधोर आरोप पुढे येत आहे. धर्माच्या नावाखाली चालणाऱ्या या गुहेगारीकडे अनेकदा स्थानिक राजकारणी, सत्ताधारी घटक आणि प्रशासन जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष करताना, कारण अशा तथाकथित बाबांच्या माध्यमातून जनतेचा ‘प्रभाव’ टिकवण्याचा खेळ सुरू असतो. त्यामुळेच पीडित महिलांना न्याय मिळण्यात विलंब होतो किंवा अनेक प्रकरणे दाबली जातात. अखिल भारतीय अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीने राज्य सरकारला थेट सवाल केला आहे. अशा ‘होंगी बाबांना कोणाचे राजकीय संरक्षण आहे?’ पोलीस यंत्रणा अनेकदा कारवाईस का टाळटाळ करते? जादूटोणा विरोधी कायद्याची अंमलबजावणी केवळ कागदावरच का?

बाबांना सार्वजनिक मंचावर पाठिंबा देणाऱ्यांवरही कायदेशीर कारवाई करावी.आज जर सरकार आणि प्रशासन ठोस पावेने उचलणार नसेल, तर उद्या घडणाऱ्या प्रत्येक ‘कॅप्टन खरात बाबा सारख्या प्रकरणाची नैतिक आणि राजकीय जबाबदारी थेट सत्ताधारांवरच असेल.’ असे अखिल भारतीय अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे राष्ट्रीय महासचिव हरीश देशमुख यांनी एका प्रसिद्धी पत्रकातून म्हटले आहे.

आंतरराष्ट्रीय बुद्धीस्ट महिला संमेलनात सुषमा पाखरेंचा सहभाग

वर्धा : नुकत्याच नागपूर येथे पार पडलेल्या आंतरराष्ट्रीय बुद्धीस्ट महिला संमेलन 2026 मध्ये वर्धा येथील प्रसिद्ध साहित्यिक सुषमा पाखरे यांनी निर्मात्रित वक्तृता म्हणून सहभाग घेतला असून त्यांनी आंबेडकरी चळवळीतील महिलांच्या योगदानाबाबत आपले अभ्यासपूर्ण विचार मांडले. नागपूर येथे पार पडलेल्या आंतरराष्ट्रीय बुद्धीस्ट महिला संमेलन 2026 या आंतरराष्ट्रीय महिला संमेलनात चार पॅनलमध्ये उर्वविण्यात आलेल्या सत्रातून आंबेडकरी चळवळीतील महिलांचे योगदान, त्यांनी घेतलेल्या चळवळीपूरक भूमिका, त्यांनी रचलेला इतिहास यावर विचार मंथन करण्यात आले. वर्धा येथील सुप्रसिद्ध साहित्यिक व वक्तृता सुषमा पाखरे यांनी आंबेडकरी चळवळीतील अनेक लढे महिलांनी यशस्वी करून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या परिवर्तनादी काय्याला बळ दिले आहे. त्यांच्या

योगदानामुळे फक्त चळवळच नाही तर आंबेडकरी, बहुजन समाज आज प्रगतीच्या दिशेने वाटचाल करतो आहे असे विचार पाखरे यांनी मांडले. यावेळी प्रा. संस्था राजूकर, विमल आळे आणि डॉ. सविता बेदरकर यांच्या कार्याचा सकार झाला. अतिशय शिस्तबद्ध आणि देखणा कार्यक्रम तरुण युवतींनी घेतला, आयोजक प्रो. मृणाल दुपटे, डॉ. दीप्ती किरतकर आणि डॉ. जागृती मेश्राम आणि त्यांना सहकार्य करणाऱ्या सर्व आंबेडकरी महिला वर्ग यांनी एकजुटीचे प्रदर्शन केले आणि अतिशय शिस्तबद्ध आणि देखणा कार्यक्रम वेळेत आणि शतप्रतिशत यशस्वी करून दाखवून एक आदर्श उभा केला की आम्ही जेव्हा एकजुटीने कार्य करतो तेव्हा इतिहास घडवितो. सुषमा पाखरे यांनी आंतरराष्ट्रीय बुद्धिष्ट महिला संमेलनात सहभागी होऊन विचार मांडल्याबद्दल त्यांचे अभिनंदन होत आहे.

तीन दिवसीय ‘भारत फोटो फेअर 2026’ चे 27 रोजी उद्घाटन

नागपूर : कॅव्होक सर्विसेसच्यावतीने ‘भारत फोटो फेअर 2026’ या भव्य प्रदर्शनाचे 27, 28 व 29 मार्च 2026 दरम्यान नक्षत्रा बॅन्केट, एम्प्रेस मॉल, नागपूर येथे आयोजन करण्यात आले आहे. प्रदर्शनी, कार्यशाळा, स्पर्धा, फॅशन शो, मॉडेल शूट, पुरस्कार असे कार्यक्रम या तीन दिवसीय फेअरमध्ये सकाळी 11 ते संध्याकाळी 6 या वेळेत आयोजित

सहभागी होतील. 28 मार्च रोजी दुपारी 12 वाजता. ‘फोटोग्राफी विथ मल्टिपल प्लॅश’ विषयावर फोटोग्राफर जयंत पेडणेकर श्रोत्यांशी संवाद साधतील. दुपारी 3 वाजता ‘न्यू बॉर्न अँड मॅटर्नटील शूट’ विषयावर फोटोग्राफर अनघा जांभळकर आपले विचार मांडतील. दुपारी 4 वाजता ‘फ्रॉम लेस टू अल्बम - फोटो जर्नालिजम अँड वाईल्ड लाईफ डिझाईन’ विषयावर टॉक

शो होणार असून यात प्रसिद्ध फोटोग्राफर व डिझायनर विवेक रानडे, फोटोजर्नालिस्ट अनंत मुळे, वाईल्ड लाईफ फोटोग्राफर सरोश लोढी व अल्बम डिझायनर के. गणेश यांचा सहभाग राहील. या उपक्रमाला अल्ताफ एच. वली, बंधन लॅब, के गणेश अर्कडमी यांचे सहकार्य असून ऑरेंज सिटी फोटोग्राफर्स क्लब (OCPC) व फोटोग्राफर्स असोसिएशन नागपूर (PAN) यांचे समर्थन लाभले आहे. फोटोग्राफी प्रेमी व व्यावसायिकांनी या संधीचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन आयोजकांनी केले आहे. पत्रकार परिषदेमध्ये उपस्थित मंचावरील सुमित जैन, चेतन जोशी, गजानन रानडे, श्रीकांत बेसेकर, आनंद निंबवणे, राकेश मस्के, राजन गुप्ता, महेश काळबांडे आणि नरेश नेरकर यांची उपस्थिती होती.

लालताफ एच. वली, बंधन लॅब, के गणेश अर्कडमी यांचे सहकार्य असून ऑरेंज सिटी फोटोग्राफर्स क्लब (OCPC) व फोटोग्राफर्स असोसिएशन नागपूर (PAN) यांचे समर्थन लाभले आहे. फोटोग्राफी प्रेमी व व्यावसायिकांनी या संधीचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन आयोजकांनी केले आहे. पत्रकार परिषदेमध्ये उपस्थित मंचावरील सुमित जैन, चेतन जोशी, गजानन रानडे, श्रीकांत बेसेकर, आनंद निंबवणे, राकेश मस्के, राजन गुप्ता, महेश काळबांडे आणि नरेश नेरकर यांची उपस्थिती होती.

सत्यशोधक महिला महासंघातर्फे महिला दिनानिमित्त प्रबोधन

नागपूर : नारी चेतना मंच, सत्यशोधक महिला महासंघ, नेहरुनगर योगा वर्ग यांच्या विद्यमाने, सेवादल महिला महाविद्यालय येथे जागतिक महिला दिनाचे औचित्य साधून कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष वंदना वनकर अध्यक्ष, सत्यशोधक

महिला महासंघ, बोलल्या की संपूर्ण जगात हा दिवस आपापल्या परीने साजरा केला जातो, त्यात आपल्या पिढीला फक्त मनोरंजन वाटते, डीजे लावून त्यात वाटेल तशी गणे वाजवून मिरवणूक काढून साजरा करतात. वास्तविक पाहता हा दिवस गिरण्या, कंपनीमध्ये काम करणाऱ्या कामगार महिला यांचे कामाचे तास कमी करण्याकरिता जागतिक पातळीवर एक मोठी क्रांती या कामगार महिलांनी 8 मार्चला केली होती. त्यात अनेक महिलांना त्रास सहन करावा लागला, तेव्हा कुठे महिलांचे कामाचे तास कमी करणे, समान वेतन, लिंग समानता, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय हक्क हे उद्यम पास करण्यात आली. ही झालेली क्रांती म्हणजेच, 8 मार्च होय. उद्घाटक प्रा. वृंदा शेंडे बोलल्या, आज महिलांच्या हिताचे अनेक कायदे आहेत. त्याचा दुरुपयोग सुद्धा होत आहे. कुटुंबाचे कुटुंब उध्वस्त होत आहे. एक शिक्षित कुटुंब सांभाळू शकते. याची जाण घेवणे गरजेचे आहे. प्रमुख मार्गदर्शक डॉ. देवयानी येळगे,स्त्रीरोगतज्ञ यांनी महिलांच्या आजाराविषयी काळजी करू शकतील या विषयावर चर्चा झाली. प्रमुख पाहुणे मालू वगणे, माजी नगरसेविका यांनी महिला दिनाच्या हार्दिक शुभेच्छा दिल्या. महिलांनी संदेश देणारी पथनाट्य सादर केलीत. प्रास्ताविक डॉ. अमृता पिसे, संचलन डॉ. प्राची मानापुरे तर आभार निरंजना रेवतकर. कार्यक्रम यशस्वी करण्याकरिता बेबी गिडडकर, रजनी मेलतार, सुरेखा वरघडे, कल्पना लक्ष्मण, सुरशीला सातपुते, यशोदा सेलोकर, वंदना भीयर, प्रणाली शनिवारे, यमुना भीयर, अस्मिता चव्हाण, साधना मुरस्कर, वंदना गाझीमवार, स्नेहा शनिवारे, निर्मला जाधव, कल्पना काथोडे, अर्पणा बैरणे, प्रियंका गांठले, सविता मेहेर, उषा मोहोले, माधुरी रापटवे, नीता नागोसे, मीनाक्षी गोंरे, भायलक्ष्मी चरडे, सारिका मानकर, कविता कळमकर, मनीषा धोटे, रिशिका गंथाले, संस्था खडसे इत्यादींनी अथक परिश्रम घेतले.

बाबांना सार्वजनिक मंचावर पाठिंबा देणाऱ्यांवरही कायदेशीर कारवाई करावी.आज जर सरकार आणि प्रशासन ठोस पावेने उचलणार नसेल, तर उद्या घडणाऱ्या प्रत्येक ‘कॅप्टन खरात बाबा सारख्या प्रकरणाची नैतिक आणि राजकीय जबाबदारी थेट सत्ताधारांवरच असेल.’ असे अखिल भारतीय अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे राष्ट्रीय महासचिव हरीश देशमुख यांनी एका प्रसिद्धी पत्रकातून म्हटले आहे.